

C. S. W.

88

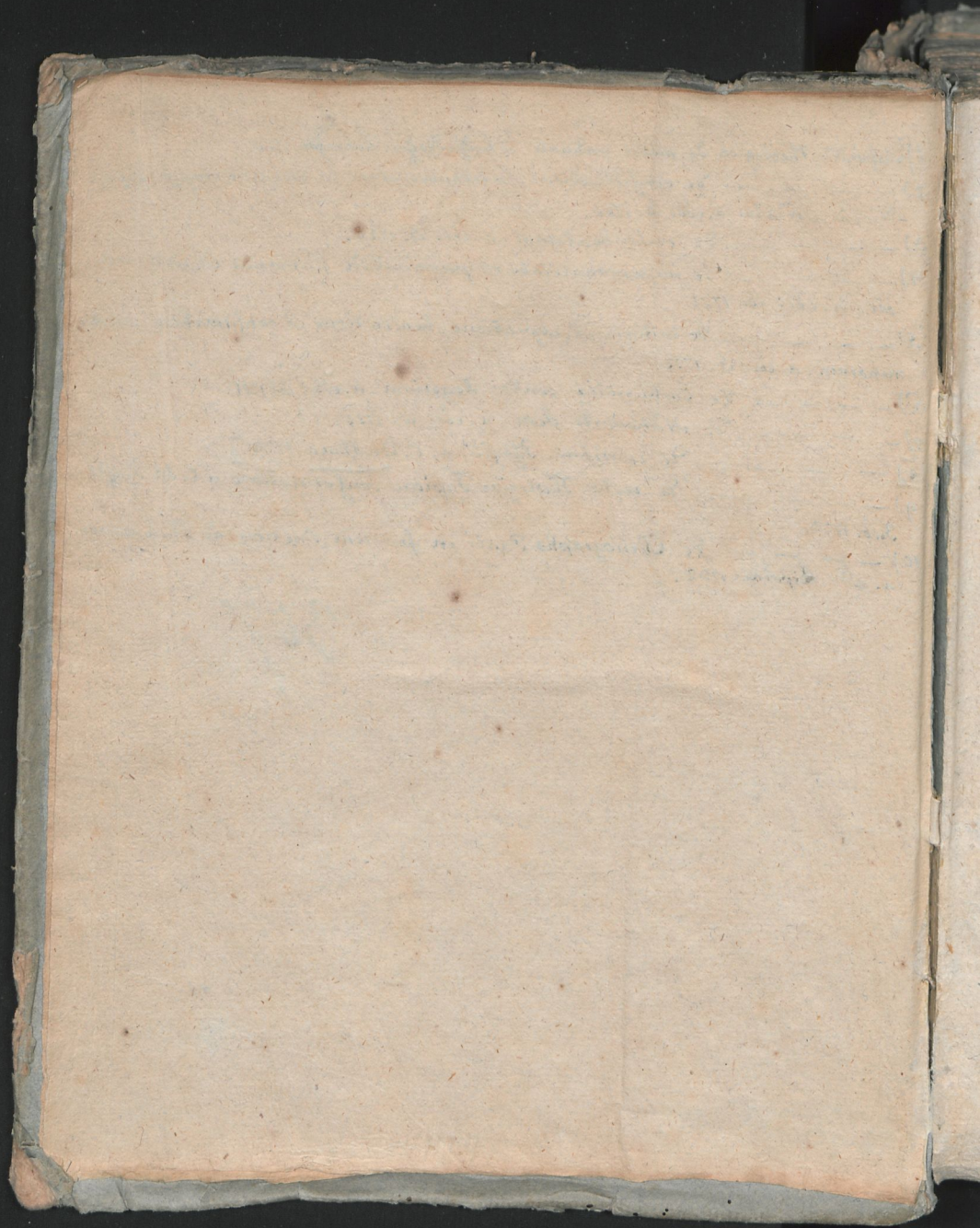
- 1.)
- 2.)
- 3.)
- 4.)
- 5.)
- 6.)
- 7.)
- 8.)
- 9.)
- 10.)

Nf. 117.

- Index*
- 1.) *Dissertatio Theologica de morte naturali.* a. C. M. Pfaffii. Tubingae. 1722.
 - 2.) — — — — — *De confirmatione catechumenorum in ecclesia August. Confes:*
addictio unitata. a. eod: ib: 1723.
 - 3.) — — — — — *De coelo beatorum.* a. eod: ib: 1722.
 - 4.) — — — — — *De impersonalitate et perpetuitate humanae Christi natu-*
rae. a. eod: ib: 1722.
 - 5.) — — — — — *De initiatione, expiatione, benedictione et confirmatione catechu-*
menorum. a. eod: ib: 1722.
 - 6.) — — — — — *De Eucharistia contra Rogerium.* a. eod: ib: 1721.
 - 7.) — — — — — *De Nativitate Iesu.* a. eod: ib: 1722.
 - 8.) — — — — — *De erroribus Pfaffii.* a. C. Althaeo. 1722.]
 - 9.) — — — — — *De recta Theologiae Typicae conformatione* a. C. M. Pfaffii.
Tub. 1723.
 - 10.) — — — — — *De Cheirographo Pauli in favorem Onesimi ad Philemonem.*
a. eod: Lipsiae. 1732.

307

COMMENTATIO ACADEMICA
DE
RECTA
THEOLOGICÆ TYPICÆ
CONFORMATIONE.

Hanc
publico colloquio
subjicient

PRÆSIDE

CHRISTOPH. MATTHÆO
PFAFFIO,

S. Theol. Doct. & Profess. Primario,
Univ. Cancellario & Eccl. Præposito

Respondentes

JOANNES JACOBUS ZWISLER, Bezingensis,

&

JOANNES PHILIPPUS GOELZ, Weilheimensis,
Sacrarum Literarum Cultores

mensē Augusto, MDCCXXIII.

in aulâ novâ
horis consuētis.

TUBINGÆ
impressit GEORGIUS FRIDERICUS PFICKIUS.

rx.

nr. 196.

ANTECESSIO.

Ter illas Theologiæ elegantioris partes, quæ nostro hoc seculo plurimum excoltæ fuere, *Theologiam* quoque *Typicam* haud infimum occupare locum, nemo est eruditorum, qui ambigat. Nec tamen & olim neglecta illa parciusque evoluta fuit. Certe, nimium quod est, præstiterè hic Doctores Judæi, qui tot fictis, imò & ineptis allegoriis (a), tot illatis sensibus (b) sanctioris Scripturæ libros pro ingenii, quo laborârunt, nimis sapientis foecunditate oneravere. Ast inter tot inepta, quæ confingere illi, est tamen & aurum quoddam, quod splendet, veteris illius traditionis (c), quâ Ecclesia Judaica fulsit, propago, aurum, inquam, ex stercore ineptifimarum traditionum extrahendum (d). Nec & à Theologiâ Typicâ alieni fuere Patres (e). Adeò sanè non alieni, ut & illi nimis hîc luxuriaverint (f). Nemo est, quem id lateat, si saltem Barnabæ (g), si Hermæ, si Justinî M. si Irenæi, si Theophili Antiocheni (h), si Tertulliani, si Origenis (i), si & Ambrosii & Augustini & maximè Gregorî M. & Bernhardi & plurimorum aliorum,

A

&

& Isidori Hispanensis (k) & Hugonis Victorini (l) scripta legerit, ubi allegoriis Biblicis nimiam eos operam dedisse, facili negotio intelliget. Excedere verò hic & Scriptores Pontificios (m) constat. Nostri, qui Theologiam Typicam excoluere (n), suis utique se circumscriptere limitibus. Nescio, num & idem de Scripturibus Reformatis (o) affirmari queat. Constat, quantum sibi & suo quidem præcipuo merito inter eosdem nominis famam conciliaverit JO. COCCEJUS, Vir doctissimus (p). Sed sunt sanè, qui existiment, illum, licet præstantissima subinde scripserit, tamen in amplificandis Theologiæ Typicæ finibus modum excessisse (q). Quicquid hoc rei sit, constituimus, brevi penicillo in commentatione hæc cogitata illa, quæ de hoc argumento animo volvimus, delineare & efferre, sine ullo, ut volupe nobis est, partium studio. Cùm verò nobilissima sit hæc scribendi materies, cùm & dudùm promiserimus, aliquando, si faverit seculum, institutiones Theologiæ Typicæ & Propheticæ edere, eò alacrior jam manibus nostris infunditur calamus, qui, quæ prodromi loco hic scribi & præmitti possunt, in chartam jaciatur. In duo verò capita tractationem hanc nostram difpescere nobis placet. Unum *dogmaticum* erit, *polemicum* alterum. In illo, quæ sit recta & genuina Theologiam Typicam tradendi ratio, ostendemus. In hoc extrema illa, quæ in Theologiâ Typicâ vitanda sunt, perstringemus. Tu, si placet, fave, *lector*, & serenâ fronte, quæ hic scribuntur, excipe.

(a) Ejusmodi allegoricas interpretationes easque contortas & oborto collo raptas invenire est passim in Sohare, in Rabbot, in Talmude, in plurimis aliis Judæorum libris, maximè Cabbalisticis. Appellant illas מדרש, sibi que, ubi ejusmodi efferunt commenta, mirificè placent atque

in hac sapientia sua plurimum tripudiant. Sed haud sapiunt sanè sic illi & lectoribus vel risum vel nausea[m] movent tuffimque cient.

- (b) Scilicet non unum saltem sed plurimos, imò infinitos esse Scripturarum sanctorum esse sensus, sunt, qui nugentur ex Judæis. Vide, si placet, J. H. Hortingeri thesaurum Philologicum sive clavam Scripturæ L. 1. C. 2. sect. 7. p. 234. lqq. maximè verò Jo. Andream Eisenmengerum in dem. entdeckten Judenthum P. 1. C. 9. p. 453. lqq. Hinc & dicunt illi in Kiddushin f. 49. col. 1. in fine: **פסוק כצורתו הרי זה בנאי** qui explicat textum Scripturæ juxta literam, ecce is est mendax. Id quod sanè haud conspirat cum alterâ illâ veterum Rabbiorum regulâ, quæ exstat in Schabbar f. 63. col. 1. mediâ: **אין מקרא יוצא מדי פשוט** Scriptura non egreditur è sensu suo literali, id quod reperit R. Salomo Jarchi in præfatione ad Canticum Canticorum: **סוף דבר אין לך מקרא יוצא מדי פשוט** ומשמעו ואף על פי שדברו הנביאים ונביאים בדומת ציוד לישב

על אופניה *Ut paucis rem dicamus, scriptura non egreditur è sensu suo literali, ac, quamvis Propheta loquantur subinde allegoricè, ea tamen, quæ dicunt, genuino in sensu sumende sunt.* Confer Jo. à Lent. de modernâ Theologiâ Judaicâ C. 2. §. 27. p. 68. lqq. Quod restat, constat quoque, inter Judæos veteres, qui Græcè scribere, allegoriis misericè deditum fuisse Philonem.

- (c) Ita enim profus existimamus, in Ecclesiâ Judaicâ veteri olim ejusmodi traditionem eamque inde à Prophetis propagatam viguisse, quæ typos sub exarmonis factique veteris Testamenti latentis explicaverit, quæ & sensum istum mysticum dictorum veteris Testamenti de Messia agentium ostenderit & inculcaverit. Hinc ad ejusmodi dicta sine ulla Judæorum contradictione provocare Salvator optimus maximus ipsiusque Apostoli, atque ex Theologiâ Typicâ veteris Testamenti eos instruxere. Traditionem illam, si velis, nuncupaveris Kabbalam, licet cum recentiorum Kabbalarum placitis vel deliriis eidem nihil commune sit. Etenim rationem legis typicam ipsiusque ad Messiam respectum agnoscunt Judæi sapientiores. Vide Josephum de Voisin de lege divinâ C. 24. 43. lqq. Pet. Danj. Hueticum in demonstr. Evangel. Prop. 9. C. 171. §. 7. 8. Jo. Spencerum L. 1. de legibus Hebr. rit. C. 11. sect. 1. p. 155. 162. & præstantissimi Viri, Andr. Christ. Zelleri vaccam rufam in præfatione, ** 4. lqq. Dicta autem illa, quæ in N. T. de Messia allegantur ex veteri, & ab antiquis Judæis de Messia explicata fuisse ostendunt Raymundus Martini in pugione fidei, Pet. Galatinus de arcanis catholice veritatis, P. Allix in Judicio Ver. Ecclesie Judaicæ contra Unitarios, J. A. Danzius in quibusdam dissertationibus, Estras & G. E. Edzardi in consensu antiquitatis Judaicæ cum explic. Christ. & in præf. ad Avoda Sara, B. H. Gebhardi in centum locis N. T. vindicatis, Christ. Helvicus in elencho Judaico, aliique Autores Anti-Judaici infiniti. Ceterum de Kabbala Judæorum exegetica velim conferri Virum nobis amicissimum J. C. Wolfium in Bibl. Hebr. P. 2. p. 1197. lqq.

1236. fqq. & quæ nos diximus in diss. de traditionibus non scriptis p. 5. 6. Adde jam celeb. Clerici Bibl. choisie T. 16. p. 346. 347. & Biblioth. ancienne & moderne T. 16. p. 360. fqq. atque Guil. Surenhusii *Βιβλιον κατὰ Ματθαίον* p. 16. 24. 25. Num parabola Evangelicæ, quæ in scriptis Talmudicis exstant, ex iisdem petita sint, disquirunt Autores eruditi, quos allegat idem Wolfius l. c. p. 977. fqq.
- (d) Hoc negotio functi sunt Viri eruditissimi Jo. Druhus, Jo. Buxtorffius, Jo. Lightfootus, Jo. Seldenus, Camp. Vitringa, Jacobus Rhenferdius, J. H. Maji, Guil. Surenhusius aliique infiniti fere, quos recenset industria ejusdem Wolfii l. c. p. 970. 971. Certe cum Novi Testamenti libri eisdem dictione Græca conscripti sint, quæ genium judaicum sapit, facile apparet, illos ex Judæorum scriptis vetustissimis plurimum illustrari posse.
- (e) Patrum loca, Theologiam typicam commendantia, dat Jo. Spencerus de legibus Hebr. ritual. L. I. C. XI. quem vide.
- (f) Specimen rerum cape, si placet, ex Danielis Whitby dissertatione de S. Scripturarum interpretatione secundum Patrum commentarios, Londini A. 1714. 8. editâ. Dignus est, ita arbitror, liber, qui evolvar. Ratio autem institui haud patitur, ut ex illo quædam huc transferamus. Adde vero & Glassii Philol. sacram L. 2. P. 1. Tr. 2. Sect. 3. art. 5. fqq.
- (g) Mira hanc in rem sunt in epistola Barnabæ, quæ & suspectam illam plurimis reddidere.
- (h) Hic seculo 2. jam libros allegoriarum in S. Evangelia scripsit. Vide Fabricii Bibl. Gr. L. 5. C. 1. p. 95. 94.
- (i) De allegoriis Origenis egregiam dedit dissertationem celeberrimus Jensenius Theologus, J. F. Buddens. Exstat in parergis historico-theologicis p. 143. fqq.
- (k) Hujus exstat allegoriarum S. Scripturæ liber, compendium quasi allegoriarum in Octateuchum ex variis scriptoribus contextum complectens.
- (l) Habentur illius annotationes elucidatorie allegoriarum in V. T. & in IV. Evangelia in ejusdem operibus. Conferri hic meretur idem, quem jam citavimus, cel. Buddeus in Instit. Theologiæ dogmaticæ p. 241. fqq.
- (m) Vide ex his Hieron. Lauretum in sylva sive horro allegoriarum totius S. Scripturæ, quod opus sæpissimè editum fuit, Didacum Bæzam in commentariis allegoricis & moralibus de Christo figurato in V. T. quorum quatuor tomi Lugduni A. 1633. 1636. 1637. 1640. cum habentur, & Jos. Acoftam de Christo in Scripturis revelato. Non vero mirabitur, & Jos. Pontificis, qui in allegoricis & typicis interpretationibus S. Codicis luxuriant, qui consideraverit, esse ex iis, qui plures sensus & quidem literales uni eisdemque dicto sacro adscribant. Sententiam eorundem explicantes atque examinant Glassius, Thummius, Calovius, Quenstedius. Adde ex Reformatis Rivetum in Hælogæ ad Scripturam sacram C. 15.
- (n) Pertinent huc Frid. Balduinus, qui adventum Christi typicum Witteb. 1621. 8. & passionem Christi typicam ibidem 1614. 1616. (sunt enim duo libri) edidit, 8. Danj. Fessellus in Christo mystico, in regno Christi mystico & regno Diaboli mystico, Lucas Bacmeisterus in explicatione typorum V. T.

V. T. Christum adumbrantium Lubece, 1604. Mich. Baumannus in anale-
 ctis typicis sacris Ulmæ 1665. Frid. Rappolus in Jesu typico, Th. Hopfe-
 rus in den 9. Vorbildern des alten Testaments mit ihren Gegenbildern des
 neuen Testaments in 9. Predigten Tub. 1678. 4. Jo. Lundius in den judi-
 cischen Heilighumern, J. H. Majus in æconomis suis & Theologiâ Pro-
 pheticâ, Joach. Langius in mysterio Christi ac Christianismi in fasciis ty-
 picis alicque autores plurimi, maxime homilecti, quos collegere Lipe-
 nius in Biblioth. Theol. P. 2. f. 885. Zellerus in vaccâ rufâ, in præfatio-
 ne, Fabricius in Bibliogr. antiqu. p. 359. 360. Langius in præf. libri jam
 citati suo finem atque Jo. Gottlob Carpzovius in introduct. ad libros historicos
 V. T. C. 7. p. 134. Adde, quæ nos ad introd. hist. Theol. liter.
 L. 1. §. 5. dicemus & quæ in præfatione commentationis de Sabbatismo po-
 pulo Dei expectando ad Hebr. IV. 3. 9. 10. dudum diximus, ubi & fanaticos
 illos Scriptores allegavimus, qui Theologiam typicam excoluere.

- (o) Ex Anglis memorare hic convenit Jerem. Taylorium in Christo revelato &
 Sam. Martherum in explicatione typorum V. T. Ex Reformatis liceat alle-
 gare Franc. Junium in parallelis sacris, Franc. Burmannum in lege
 & testimonio, h. e. commentario Belgico in Pentateuchum, quem Ger-
 manicum fecit Jo. Gern. Meuschenius, Ant. Hulsium in nucleo Prophetiæ
 V. T. cujus pars prima de vaticiniis, altera de typis agit, Lugd. Bar.
 1683. 8. Nic. Görtlerum in insit. Theol. C. 18. itemque in systemate Theo-
 logiæ Prophetiæ, in aphorismis item Theologiam Propheticam illustranti-
 bus & in vocum typico-Prophetarum brevi explicatione, Jo. Braunium in
 selectis sacris & de vestitu Sacerdotum Hebræorum, Jo. van der Waeyen in
 variis sacris, Salomonem van Til in Salems-vreede, in het Vorhof der Hei-
 denen, in amido anti-Joncourtiano, in commentario critico-ty-
 pico de tabernaculo Moïsi, in Zoologiâ sacrâ atque opere analyticâ, Gul.
 Momman in economiâ temporum testamentariâ triplice, Henr. Hulsium de
 vallibus Prophetarum sacris & in figuris temporum, Jo. d' Outrein in libris
 Belgicis, qui recensentur in Biblioth. Brem. Cl. 1. fasc. 2. p. 183. sqq.
 Jo. Biermannum in Moïse & Christo, quem librum Germanicè verit
 Conr. Bruske, ipsemet ob varios libellos typicos in classem typhophilo-
 rum referendus, & in clavi Apocalypico-Prophetiâ, Cottherium in pro-
 theoriâ de typis, Adrianum Pauli in specim. typicis, Bochartum in he-
 rozoïco, Herm. Deusingium in demonstratione allegoriæ Historiæ V. T.
 in Moïse evangelizante & in commentatio mystico in Decalogum atque
 adjectis, Herm. Witsium in Miscellaneis sacris, Jo. Georg. Bellerhei-
 mium in exercitationibus typico-Propheticis, Antonium Driesen, Theolo-
 gum hodiè Groninganium in diatribe de principis Theologiæ emble-
 maticæ, allegoriæ, typicæ & Propheticæ, Frid. Adolphum Lampe,
 Theologum hodiè Ulmæ in tractatu Germanico de fœdere gratiæ a-
 que hominibus tridem Germanicis, jam & Belgicè veris, Campeg. Vittingam
 passum in operibus suis, Bernh. Sebast. Cremerum, Theologum hodiè Har-
 derovicensem in prodomo typico & Henr. Horschium in Bibliis mysticis. Addi
 debet Taco Hajo van den Honert, Theologus hodiè Leydenus in diff. de Theo-
 logiæ

logis Prophetica necessitate ejusque perpetuo in Ecclesia usu, ut scriptores alios Belgas, qui Belgico-idiomate scribere, & vel maximè Homiletas, neque enim & omnia jam memoriæ succurrunt, taceamus. Quod restat, ablit, ut dicamus, omnes Reformatos arcum Theologiae typicæ nimis tendere. Constat enim, hęc Voëtianos, qui vocantur, maximè à Coccejanis differere. Unde, quæ in textu diximus, cum distinctione capienda sunt.

- (p) Historiam Coccejanismi ex nostris dedere Val. Alberti, qui *Ἰστορίαν νεώτερων* scripsit de Coccejanismo & Cartesianismo, J. W. Jægerus in Hist. Eccles. & polit. T. 2. f. 237. sqq. Henr. Lud. Benthemius in dem Holland. Kirch- und Schulen-Staat P. 2. C. 3. C. Calvocius in fissuris Sionis L. 17. C. 7. & D. D. Weismannus noster in Hist. Eccles. N. T. T. 2. 921. sqq. ut libellum istum Rhenferdianum, infra C. 2. §. 7. sub finem citandum hic taceamus.
- (q) Dicemus hanc in rem quædam infra, ubi bellum illud literarium Jonostianum recensebimus.

CAPUT PRIMUM

idque THETICUM.

L.

Ud *Theologia Typica* sit, ante omnia alia nobis videtur paulò clarius edisserendum esse, ubi utique de variâ vocis *τύπος* significatione quædam monenda sunt. Evolverunt eandem diligenter satis GLASSIUS (a) atque SALDENUS (b), qui conferti possunt. In sacris literis vox *τύπος* variè sumitur. Ita usurpatur Joh. XX. 25. de vestigio clavorum, Act. VII. 43. de imaginibus idololatricis, Act. VII. 44. Hebr. VIII. 5. de imagine tabernaculi Mosi in monte Sinai à Deo ostensa, Act. XXIII. 25. de contentis epistolæ, Rom. V. 14. de typo antithetico, Rom. VI. 17. de formâ doctrinæ, 1. Cor. X. 6. 11. de exemplis, quæ nobis vitanda sunt, Phil. III. 17. 1. Thess. I. 7. 2. Thess. III. 9. 1. Tim. IV. 12. Tit. II. 7. 1. Pet. V. 3. de exemplis imitandis. Ex quibus omnibus facile est perspectu, vocem typi jam nobis non sensu Biblico sed ecclesiastico sumi. Nobis enim *typus est imago Veteris Testamenti ex intentione Spiritus S. futurum quippiam in N. T. præfigurans & præsignificans, sive deini imago illa sit factum quoddam, sive carimonia, sive persona aut res alia.* Ubi paucis monemus,

nemus,

nemus, nos nullos typos rerum præteritarum vel præsentium cum aliis (c) statuere.

- (a) in Philol. sacrâ L. 2. P. 1. Tr. 2. sect. 4. art. 1.
 (b) in ocis Theologicis L. 2. Exerc. 3. de typorum V. T. usu & abusu §. 3. fqq. p. 240. fqq.
 (c) Ita sane JUNILIUS, Episcopus Africanus, qui seculo VI. vixit, de partibus divinæ legis L. 2. C. 23. typum dēmit, quod sit *præsentium*, aut *præteritarum* aut *futararum rerum ignotarum per opera*, secundum id, quod *opera sunt*, manifestatio. Sequuntur FLACIUS, ARETIUS, FRANCUS, HUETIUS, quos refutant idem GLASSIUS l. c. art. 2. & SALDENUS idem l. c. §. 7. p. 245.

II.

Typi hæc ratione sumti synonyma in sacris literis sunt I. *σινά* Col. II. 17. Hebr. VIII. §. X. 1. II. *ὑπόδειγμα* Hebr. VIII. §. IX. 23. III. *σημείον* Matth. XII. 39. IV. *παραβολή* Hebr. IX. 9. XI. 19. V. *σηχέιον* Gal. IV. 3. 9. Col. II. 8. 20. Correlativæ voces sunt I. *ἀντίτυπος* 1. Pet. III. 2 1. ubi tamen notandum, voce hæc & aliquando *τύπων* significari Hebr. IX. 24. II. *σῶμα* Col. II. 17. III. *ἀληθινόν* Hebr. IX. 24. Joh. I. 17. XIV. 6. IV. *εἰκὼν τῶν πραγμάτων* Hebr. X. 1. (a)

- (a) Confer TH. GATAKERI adversaria miscellanea posthuma C. 4. f. 434. edit. Witiana.

III.

Differt typus ab allegoriâ, sive illa dein sit tropologia, sive *ἀναγωγή* (a), sive alia quædam, à parabolâ, à signo, à symbolo, à similitudine, ab accommodatione. Allegoria est rei alicujus mysticæ seu spiritualis per aliam in Scripturis narratam representatio, ita tamen comparata, ut hæc illius typus haud sit. e. g. Exstat Deut. XXV. 4. *non alligabis os bovi trituranti*, id quod 1. Cor. IX. 9. allegoricè transfertur ad ministros Evangelii alendos. Quis autem diceret, boves typum gerere Ministrorum Evangelii? Ita verba Psalm. XIX. §. de creationis operibus loquentia allegoricè ad prædicationem Evangelii referuntur Rom. X. 18. Ita constitutio divina de azymis panibus in festo Pascharis comedendis Ex. XII. 15. 17. allegoricè exponitur de renovatione & sanctificatione piorum 1. Cor. V. 7. 8. id quod ad tropologiam spectat, ubi res aliqua vel factum aliquod allegoricè transfertur

fertur ad mores formandos. Ita denique Jerusalem terrena sensu analogico, qui rem hujus vitæ ad vitam æternam transfere, repræsentat Jerusalem illam supernam. Gal. IV. 26. Hebr. XII. 22. Apoc. XXI. 22. Ita & aliud est typus, aliud parabola, quæ est narratio rei tanquam gestæ, ad aliud quid, sive id dein doctrinale sit sive morale, significandum. Typus verò ut verè existat, necesse est. Differt verò & iste à signo. Signum enim non semper rem repræsentat & adumbrat sed indicat saltem atque monstrat. Atque sic differt & à symbolo, quod est signum rem externâ quâdam specie, licet sine typo, adumbrans. Similitudinem verò & analogiam longè latius patere ac typum, ipsa vox ostendit (b). Denique accommodatio est applicatio rei alicujus ad aliam sine ullo interveniente sensu mystico ex nudâ quâdam verborum vel circumstantiarum congruentiâ facta. Resultat verò jam ex his accuratior & plenior typi idea.

- (a) Sensus enim tropologicus & analogicus sunt species allegorici, uti egregiè jam monitum est à GLASSIO in Philol. sacrâ L. II. P. 1. Tr. 1. sect. 2. art. 1. p. 252. Idem verò de allegoriis, typis & parabolis in laudato libro L. 2. P. 1. Tr. 2. sect. 2. luculentissimè egit. Adde DAN. TILENI Syntagma diff. Theol. P. 1. disp. 6. p. 37. 199.
- (b) Vide & SPANHEMII dubia Evangelicæ P. 2. p. 518.

IV.

Jam Theologia typica illa Theologiæ exegetico-dogmaticæ pars est, quæ typos Vet. Test. ex Novi Testamenti monumentis, maxime & ex allegationibus (a) dictorum Vet. Testamenti in Novo factis refert & exponit. Quas dum memoramus, non possumus non de sensu Scripturæ sacræ mystico hic quædam effari. Constat, Pontificiis communiter dicam scribi, quòd sensus scripturæ varios esse didicerint atque sensus quoque literales unius dicti varios esse posse asserant. Ita scilicet quidvis ex quovis argui potest, si luxuriandi hic concedatur campus. Eadem ratione dica quoque scribitur Theologis Coccejianis, eandem ferè in sententiam descendantibus & sensus, maxime mysticos, allegoricos typicosque miris modis cumulantibus. Unus instar omnium hic in scenam procedat CAMPEGIUS VITRINGA, Vir sanè doctissimus nec tamen ubique COCCEJI sequax, qui alicubi (a) non saltem plures sensus mysticos sed &, quod mireris, literales unius ejusdemque dicti dari asserit. Quod ipsum eò majori cum veri specie

specie dici posse videtur, quod tam fecunda est Scriptura sanctior, ut ex uno quodam dicto tanquam præstantissimo fonte mare consequentiarum veritatumque insignium totum Theologiae campum pervadentium erueri liceat. Nota est illa Hebræorum sententia :

אין בתורה אפילו אמת אמת שאין הרים גדולים תליון בה : *Neunica quidem litera in lege est, à quâ non magni montes dependeant.* Accedit illa Theologiae Coccejanae regula hermeneutica : *Verba Scripturae tantum valent, quantum valere possunt.* Ast, quod postremum quidem attinet, id limitant ipsi Viri doctissimi ajuntque, tantum saltem valere verba, quantum valere possint *pro ratione contextus* (c), ubi dein admitti canon ille potest atque ad applicationem res tota devolvitur. Quod verò sententiam VITRINGÆ attinet, cum id saltem voluisse videatur Vir doctissimus, plures sensus sive literales sive mysticos, partim in uno sensu *composito*, partim *mediatos* in eodem dicto latitare, qui vel in sensu ejus literali mox contineantur vel ex eodem per consequentiam erui possint, res utique in vado est. Id si vellent & Pontificii, tota in logomachiam controversia esset degeneratura, maxime si de allegoriis homileticis, quæ utique, nisi jejuna & contorta sint, licitæ sunt, ista intelligerent. Sed hi quidem, ubi varios sensus uni eademque dicto affingunt, sensus *immediatos* intelligunt atque exinde Scripturae sacrae obscuritatem affricare conantur, etsi & ex illis sint, qui dissentiant rectioremque hic sentiendi tramitem amplectantur (d).

- (a) De allegatione dictorum V. T. in Novo præter recentissimum Guil. Surenhusium vide Franc. Junium in parallelis sacris, operum tomo primo, Sal. Glashum in Philol. sacrâ L. 5. Tr. 2. C. 7. p. 1468. Iqq. Mich. Waltherum in centuriâ miscellaneorum Theologicorum p. 295. Iqq. Andr. Keslerum in diss. inaugur. de dictorum V. T. in Novo allegatione sub præsidio Jo. Majoris A. 1627. Jenæ habita & dein *σπλογγή* dissertationum Hakspanionarum p. 563. Iqq. inserta, denique & Jo. Kaiserum in diss. de allegatis V. T. in N. A. 1702. hic loci præside B. Parente nostro defensâ.
- (b) In præfatione ad Henrici Teelmanni commentarium in Caput XVI. Lucæ. Confer tamen, quæ hic monuit Jo. Clericus dans la Bibliothéque choisie T. 16. art. 6. 342. Iqq.
- (c) Sic enim & nostri sentiunt, quos allegant hic præstantissimus apud Kilonienses Theologus HENR. MUHLIUS de zelo & κατ' ἐπιγνοσιν adversus Spenerum ejusque amicos p. 178. Iqq. & Theodorus Alerhinus sine JO. MICH. GEISIUS, disertissimus Ecclesiastes Francofurtanus in Parrhasianis

oder den freymüthigen Gedancken von Theologischen Büchern, 1. Stück.
n. 1. p. 1. fqq.

- (d) Vide post alios GLASSIUM in Philol. Sacra L. 2. P. 1. tr. 2. sect. 1. art. 3.
Can. 2. p. 266. & BIDDEUM in instit. Theol. dogm. p. 164.

V.

Quod nostros Theologos attinet, nemo nescit, affirmare illos; unicum saltem unius ejusdemque dicti Biblici sensum immediatum esse. Imò sunt, qui distinctionem inter sensum literalem & mysticum rejiciant, vel saltem illam ajant haud accuratam esse (a). Alii distinctionem istam stabiliunt, sed ita tamen inflectunt, ut dicant sensum mysticum non verborum sed rei per verba significatæ sensum esse (b). Addunt idem, sensum mysticum à Spiritu S. magis intendi ac literalem (c). Alii totam controversiam felicissimè componi posse existimant, si sensus *compositus* & *plenus* vel *prægnans* dictis illis adscribatur, qui literalem & mysticum aliàs secum ferre dicuntur (d). Sunt &, qui haud inficiantur, dari *accommodationem*, quã ipse Spiritus S. subinde dicta ad objectum accommodet, etsi illa de hoc literaliter non agant (e). Tota in voce saltem variatio cubat (f).

- (a) Conferri hic ante alios meretur ABR. CALOVIUS in systemate locorum Theologicorum T. 1. p. 63. fqq. Quod ipsum dum scribimus, non reticenda nobis hic est GULL. WHISTONI sententia, quam in Collectione vaticiniorum Scripturæ Anglicanæ ad calcem commentationis in Apocalypsin positâ defendit. Existimat hic, unicum saltem esse Scripturæ sacræ sensum nec posse esse duplicem, literalem & mysticum, additque, styrum Prophetarum non semper coherere sed frequentissimè interrumpi, ita ut in hoc vericulo de hoc subiecto, in alio de alio sermo sit, id quod utique necessum habet dicere, hanc qui sententiam tenet. Exhiberunt miram hanc opinionem SAM. WHITE in a commentary on the Prophet Isaiah, in quo maximè GROTIUM secutus est, ad Jes. VII. 14. & J. CLERICUS in Bibl. chois. T. 23. P. 2. p. 426. fqq. qui & GROTIUM defendit atque, illum, licet vaticinia de Christo agentia quoad sensum literalem de aliis personis ad istam ætatem spectantibus explicaverit, tamen in sensu sublimiore & mystico ea ad Christum spectare, semper existimasse.
- (b) Confer GLASSIUM in Philol. sacra L. 2. P. 1. tract. 2. sect. 2. p. 189. Hunc sequuntur ferè omnes.
- (c) Vide GLASSIUM l. c.
- (d) Vide J. A. SCHERZERI syst. Theol. loco I. §. 24. p. 25. Orationem *conjunctionem* vocat vocemque *unam* quidem actu sed virtute *duplicem* tæretur significatumque adeo minus vocis in eodem textu *duplicem* esse affirmat idem CALOVIUS l. c. p. 699. At vide hic prorsus Christiani Bibliophili sive JO.

JO. GEORGH UNKAUFFII, Superintendentis hodiè Gunzenhufani opusculum exegeticum de fecunditate sensus in S. Scripturâ p. 4. & passim, & H. MULLI jam nobis celebrati discussionem controversiæ inter Limborchium & Vitringam de sensu Scripturæ mysticæ agitatz C. 3. §. 5. p. 49. sqq.

- (c) Exstat THEODORICI HACKSPANII disputatio de accommodatione Phœtianiæ opposita in disputationum sylloge p. 417. sqq. Sed notandum, Hackspanium inter accommodationem *rectam* & *vitiosam* haud malè distinguere. Ipse enim subinde accommodationem admittit. Videnotas ipsius Philologico-Theologicas P. 2. p. 11. 263. 671. 736. Accedit GLASSIUS in Philol. sacrâ L. 5. tr. 2. C. 7. p. 1469. 1470. & SPANHEMIUS in dubiis Evang. P. 2. p. 522. imò & QUIENSTEDIUS in syst. Theol. P. 1. & 2. C. 4. sect. 2. qu. 13. f. 130. atque CALOVIIUS l. c. p. 664. & PFEIFFERUS in Criticâ sacrâ C. 5. sect. 2. qu. 2. p. 168. Accommodatio vero hæc, quæ hinc approbatur, est accommodatio *ab ipso Spiritu S. facta & inuenta*, non *humana*, non *ad hominem* facta, quam saltem admittere videntur GROTIUS & CLERICUS, qui præter sensum literalem & mysticum admittunt, sed ita admittunt, ut in *accommodationem* saltem κατ' ἀνθρώπους factam degenerare videatur. Quæ utique accommodatio nostris scandalo est. Vide illum ad Matth. I. 22. XXVI. 31. XXVII. 9. & passim, hunc in Biblioth. choisic T. 16. p. 347. T. 23. P. 2. p. 433. 434. T. 25. P. 2. p. 413. T. 27. P. 2. p. 410. 411. itemque in Biblioth. anc. & mod. T. 16. p. 361. 362. & maxime in notis ad Hammondum ad Marth. II. 2. 15. & Gal. IV. 27. Jam autem ad illam CLERICI sententiam stabiliendam cætera operâ GUIL. SURENHUSTIUS, Hebraicarum & Græcarum literarum Professor hodiè Amstelodamensis celeberrimus scripsit דברי המסורד sive Βιβλιον κατ' ἀνθρώπους, in quo secundùm veterum Theologorum Hebræorum formulas allegandi & modos interpretandi conciliantur loca ex V. in N. T. allegata Amstel. 1713. 4. Quæ verò VITRINGA in præf. in Jesajam f. 12. contra LIMBORCHII præfat. in Acta Apostol. disputavit atque & contra Bibliothecam selectam monuit, diluere conatus est CLERICUS in Bibl. chois. T. 27. p. 408. sqq. Digna sunt hæc omnia, quæ, ut plenior rerum notitia te haud fugiat, legas, lector. Spectat & hinc controversia illa de sensu literali & mystico, quæ RICH. SIMONI cum J. B. BOSSUËTO, Episcopo Meldensi intercellit. Existimaverat quippe SIMON, dicta ex V. T. in Novo allegata esse saltem allegata *ad hominem*, ad imitationem לְמַדְבָּרִים sive commentariorum allegoricorum Judaicorum, & hanc solum esse rationem salvandæ allegationes istas, alioqui haud defendendas. Vide ipsius histoire critique du N. T. Ch. 21. p. 244. sqq. Hanc SIMONIS sententiam aggressus est BOSSUËTUS in præfatione secundæ instructionis pastoralis, quam Gallico idiomate edidit contra Gallicam N. T. versionem à SIMONE factam. Defendit dein hic sententiam suam in lettres choisies T. 3. lettre 26. 27. ubi ait, se credere, quod & sensus mysticus ex intentione Spiritus S. suat & demonstrandi vim hæbeat, mirumque esse, quod BOSSUËTUS di-

distinctionem illam inter sensum literalem & mysticum rejiciat. Sed rejecit saltem illam in sensu Grotii & Simonis BOSSUETUS, reorberque ita sententiam suam SIMON, uti bene observant Mem. de Trev. 1707. p. 955. 956. Adde Bibliothecae Critique de Mr. de Sainjore, qui est R. Simon, T. 4. lettre 48. 49. 50. p. 494. sqq. Imo spectat & huc bellum istud literarium SAM. MASSONI, Anglicanae Ecclesiae Dordracenae Ministri, & DAV. MARTINI, Ecclesiae Reformatae Gallicae Ultrajectinae nuper Pastoris, ubi ille quidem, CALVINI sententiam secutus Psalmi CX. sensum literalem de solo Davide explicavit nec nisi per accommodationem, quam sensum mysticum appellat, ad Christum trahi posse asseruit, hic in contraria omnia ixit, Synodus quoque MASSONI sententiam improbavit. Vide Histoire critique de la Republique des lettres T. 1. 2. 3. 6. 8. 10. & Journal litteraire T. 8. p. 82. sqq. At nimia cumulumus hic. Qui pleniore crateras anhelaverit, adeat celeberrimi BUDDIUS instit. Theol. dogm. p. 158. sqq.

- (f) Vide ANDR. RIVETUM in isagoge ad Scripturam sacram C. 15. ubi de sensu literali & mystico egregie agit, §. 5. f. 934. a. Idem C. 16. & de accommodatione, quem vocant, Scripturae sensu differit plenius. Operum T. 2.

VI.

Jam verò illa loca Biblica, quae sensus literalis & mysticus inesse existimatur, praecipua ferè sunt, ex quibus typos eruas. Sunt verò & alia plurima eaque generalia, ex quibus arguas, totam istam oeconomiam V. T. fuisse typicam. Vide 1. Cor. X. 1. sqq. Gal. IV. 22. sqq. Col. II. 17. Hebr. IX. & X. 1. Pet. III. 21. Quod locum primum spectat, eundem nihil typici fundere sed meram continere allusionem & accommodationem ait Vir doctissimus JO. CLERICUS (a). Idem & ille monet ad secundum textum atque, Paulum ibi disputare ad hominem & proferre וְרַבִּי & allegoriam quandam Judaicam, ad paratum Judaeorum effictam, nullum typum (b). Locum tertium eludere conatur JO. SPENCERUS, asserens, *oeconomiam, Sabbatum & cetera legis instituta*, de quibus ibi disserat Paulus, *meram umbram, sumum & nihil dici, si cum Christo & illa rerum soliditate, quas introduxit ipse, comparentur* (c). Ex postremis locis addit CLERICUS, nudam similitudinem exculpi posse, nudam comparisonem, quam inter res V. & N. T. instituat epistola ad Hebraeos Auctor (d). Ita dein & reliqua loca, è quibus typi probantur, in meras allegorias, in mera similia vertit Vir doctus, atque ad Judaeorum

zuz

rum interpretandi modum allegoricum *συμβολικῶς* Scriptores sacros sic existimat, non quòd arbitrati fuerint illi, se solida argumenta & ad convictionem facientia hic proponere. His verò jam sequentia haud sine ratione opponimus I. Magnum videtur periculum creati demonstrationibus atque assertionibus Apostolicis, imò ipsius Christi, si maxima illorum pars saltem *ad hominem* & juxta erroneum & ineptum Judæorum & Allegoristarum h. e. דרשנים, qui inter ipsos erant, modum efficta & elata esse existimetur. Non est ullo modo probabile, sanctissimos Viros usos fuisse istis ad probandam dilucidandamque Evangelicam doctrinam ineptiis, quæ præstantissima quævis argumenta in promptu erant. II. Non est, quòd existimemus, meas similitudines voluisse efferre Viros sanctos, ubi de typis istis differunt. Mera similia tantoperè haud cumulantur. Ista typorum multitudo emphasin quandam secum vehit, quæ è nudâ similitudine effluere nescit. III. Clarum est, *σκιά* illam, quæ in locis illis memoratur, esse *σκιά* ἢ *σώμα* & *αὐτῆς τῆς ἐκείνης τῶν πραγμάτων*, hoc est, *figuram corporis*, & quidem ex ipsâ Spiritûs S. determinatione. Habemus ergò jam typum. IV. Petra illa, quæ Christus dicitur, fuit illa petra, e qua biberunt jam Israëlita: Vet. Testamenti, ubi biberunt de aquâ illâ ex petrâ à Mose percussâ manante. Hæc sine typo explicari nequeunt. Nuda certè similitudo non sufficit, quam ponit Vir celeberrimus: *ut petra aquas omnes ex aquo biberunt nec eò seciùs rebelles in deserto perierunt, ita, cum omnes doctrinâ Christi aquè illustrentur, quicumque ad ejus normam vitam non exigent, peribunt.* Quæ ipsa eapropter stare nequeunt, quòd Israëlita dicuntur de petrâ Christo bibisse, id quod in typo utique factum est. V. Quæ in epistolâ ad Hebræos extant, si, prout in connexionem jaçent, spectentur, suâ sponte hanc nobis veritatem infundent: *Verus Testamentum, cultus Leviticus, sacrifica vetera adumbrârunt N. T. & sacrificium Corporis Christi, hoc itaque ubi jam adest, opus est, ut cesset umbra & dispareat.* Hic sensus cuius legenti mox in mentem labitur. Alter verò ille, qui typum enervat, lectori sanè mox videbitur illatus & fictus. Sed de his jam satis egimus.

(a) In notis ad Hammondum 1. Cor. X. 4.

(b)

- (b) Ibidem ad locum illum.
- (c) Vide, quid hic ajat SPENCERIUS : *Hec Apostoli verba, sensu non sano capta sententia passim recepte locum fecerunt, quod nempe ritus omnes Mo- sacii rerum nostrarum umbra & figura essent & mysterium aliquod Chri- stianum ritui alicui Judaico semper ex adverso responderet. Atque hac ima- ginatio Virorum cetera doctorum libros & sermones tot nugis & notionibus male coctis implevit, Dei legem in nasum quasi cercum in quaslibet formas ducendum convertit, & in causâ fuit, quod ita se gerant aliqui, quasi Evangelium in Pentateucho quàm scriptis Apostolorum citius & apertius inveniendum existimarent. At hac Apostoli verba si diligentius expendantur, nullum huic opinioni patrocinium præbent. Nam vox *σάρκα*, cui corpus è regione respondet, non relative sed comparative & per modum oppositionis intelligenda est. Quasi dixisset: *cibus & potus, novilunia, sabbata & religio circa legis ritus & solemnitates externas occupata mere sunt umbra, res nec solida nec duratura. At Christus ejusque religio corpus est, hoc est, res solida & perpetua. Quod ipsum sanè ubi saltem legit lector, quàm con- tortum sit, mox ille videt. Sed pergit noster: Hunc esse verborum sensum inde constare potest, quod Apostolus eo in loco non tantum de Judæorum festis & sabbatis sed & Pythagoræorum abstinentiâ à carne & vino, tanquam rebus ejusdem virtutis & momenti sermonem infituit. At certum est, neminem unquam Pythagoræorum ritus umbras h. e. rerum celestium typos & imitamina sed vanitates & res omni virtute cassas habuisse. Ita ille de leg. Hebr. ritual. L. 1. C. 11. sect. 2. p. 160. At errat Vir doctus, ubi arbitratur, ad Pythagoræos hic respici, id quod ante ipsum GROTIUS jam dixerat. Egregie contra hunc CALOVIUS in Bibliis illustratis ad h. l. f. 827. Discrimen istud ciborum & potus aequè Judaizantes respicit, quale quoad cibos Lev. XI. quoad Nazaræorum abstinentiam à vino Num. VI. tra- ditum, ac feriarum necessitas. Hæc CALOVIUS.**
- (d) Vide notas ipsius ad Hammondum, ad ista loca.

VII.

Certum itaque jam esto, *dari typos*, atque vetus Testamentum cultumque ipsius & sacrificia ex instituto divino præfigurâsse N. T. ac sacrificium illud Salvatoris O. M. in quo salus nostra jacet. At, ita ais, licetib ergò, quicquid ad V. T. pertinet, in typos vertere ad ty- pum eorum typorum, qui in N. T. expresse nominantur, cum *lex* in genere sit *futurorum umbra*. Non existimaverim. Certè enim cauto pede hic incedendum est. Et valet hic proverbium commune: **NE QUID NIMIS.** Qui Canones de typis nosse voluerit, adeat GLASSIUM (a) DANNHAWERUM (b), ASFELDIUM (c), HEIDEGGERUM (d), WITSIUM (e), CLAUDIUM (f), SAL- DE-

DENUM (g), LIMBURGIUM (h), CREMERUM (i), ut alios (k) taceamus. Scilicet quidlibet hic audendi æqua potestas nobis haud data est. Dicemus autem mox, quamvis via, regia illa & inter Scyllam & Charybdin media, hic calcanda nobis & ineunda sit.

- (a) In Philol. sacrâ L. 2. P. 1. tr. 2. sect. 4. art. 7. Hic novem canones ponit, quos & explicat. Sed agunt illi magis de typis constitutis, quam constituendis.
- (b) Confer omnino ideam boni interpretis, quam Theologus hic Argentinenfis edidit, p. 238. 199. Duos vero saltem ille canones habet. I. *Omnes typica explicatio vel nulla vel ad minimum incerta est, quam se intendisse Auctoris nuppiam expressit.* II. *Typi & anti-typii collatio non est secundum omnes partes & circumstantias instituenda sed secundum ea saltem, quæ ipse Auctor se intendisse testatur. Plus sapi est in typo quam anti-typo & minus, ac vice versa.* Quæ omnia exemplis Theologus præstantissimus declarat.
- (c) Celeberrimus hic Theologus Sorbonicus, unus ex illis, qui & ob zelum contra Constitutionem *Unigenitus* passi sunt, edidit sine nomine suo Regles pour l'intelligence des Ecritures saintes à Paris 1717. 12. Canones illi huc spectantes referuntur in Mem. de Trevoux 1707. p. 1034. 199.
- (d) In Corpore Theologiae T. 1. f. 485. 486.
- (e) In Oecon. Fœd. Dei L. 4. c. 6. §. 7. 199. Hic præstantissima quævis habentur.
- (f) Dans les Oeuvres posthumes, quæ Amst. 1688. 8. prodire T. 2. L. 2. Excerptas istas regulas invenire est in Biblioth. Univ. T. 9. p. 494. 495. Et hæc egregia proliis sunt.
- (g) In exercit. de typorum V. T. usu & abusu sect. 2. §. 4. 199.
- (h) In Theol. Christ. L. 3. C. 9. §. 11. f. 210. 211.
- (i) In dissertatione de typorum usu & abusu, quæ præmissa est prodomo ipsius typico. Sed hic Scriptor jam nimis in cumulandis typis est eaque regulas ponit, quas alii vix approbaverint.
- (k) Ex veteribus e. g. hic velim evolvi GOMARUM in operibus passim, ut ex indice liquet in voce *typi*, plurimosque alios, qui sparsim hic cautelas in Theologia typica observandas dederunt.

VIII.

Itaque ergò hos hos Theologiae Typicæ rectè conformandæ canones ponimus. I. In typis determinandis ingenio luxurianti frena laxanda haud sunt, nec ulli determinandi typi, quos Scriptura sacra haud determinat vel qui ex analogiâ Scripturæ manifestissime haud sequuntur. II. Magna porrò inter illos & hos faciendâ est distinctio. Illi certitudinem habent comitem, hi probabili saltem conjecturâ nituntur. Non itaque nimis urgendi sunt. III. Nuda similitudo, imò nec

nec allegoria Scripturaria nuda typum facit. IV. Non opus est, ut typus ex toto respondeat antitypo nec antitypus typo. Sufficit, si in uno tertio conveniant. Tertium autem illud in antitypo semper præstantius est & sublimius. V. Hinc non accumulandæ sunt nimis typi & antitypi comparationes. Arcus nimis intensus rumpitur. VI. Etenim in typo tenuis aliquando saltem antitypi imago est. VII. Nil impedit, quo minus unus idemque typus repræsentet plures antitypos & unus idemque antitypus repræsentetur per plures typos. VIII. Dantur & typi intermedii, qui & typorum antitypi sunt & antityporum typi. IX. Quando vel typus antitypi, vel antitypus typi nomen in Scripturâ S. gerit, de typi certitudine non est dubitandum. X. Typi non in minutis sed in rebus magnis quaerendi sunt. XI. Haud malè in genere dicitur, œconomiam legalem V. T. typicam habere rationem, temporales promissiones spiritualia bona adumbrare & magnos illos Reipublicæ Judaicæ veteris Viros typum Christi gessisse, quocumque characteres gerunt, qui augustiores sunt, quàm ut in ipsos plenè quadrent, vel qui præcipuam quandam cum Christo *μακαρίας* habent. XII. Sunt tamen, uti jam innuimus, typorum gradus. Ita sunt typi extra omnem dubitationis aleam positi, innati illi, alii saltem typi analogici & homiletici, alii prorsus *ἀναφορῶν* & illati, ubi sollicitum rebus iudicium adhibendum est. XIII. Præter rationem typicam involvunt & sacrificia V. T. cultusque Leviticus symbolum præstantissimum, quod mysterium conversionis & sanctificationis nostræ & Christianissimum internum, ascericum illum, adumbrat, à Spiritu S. directè intentum. Sed aliud est *symbolum*, aliud *typus*, uti infra dicemus. Hæc omnia verò prolixius olim diducemus, quando ampliori hujus argumenti tractationi calamus commodabimus.

IX.

Nunc ad divisiones typorum varias calamus promovemus. Distinctionem typorum in innatos, analogicos & illatos jam dedimus, item distinctionem typorum in simplices & compositos, ex quibus hi plures antitypos sibi correspondentes habent. Ita typi sunt vel naturales, vel legales, vel historici. Exemplum typi naturalis præbet nobis mundi hominisque creatio, novæ creationis & restitutionis per
Chri-

Christum factæ typus analogicus (a). Legales typi in caerimoniis cultûs Levitici latent. Historicos typos passim invenire est in Patriarchis V. T. qui Christum typicè adumbrârunt. Ita & plurima facta sunt V. T. quæ res N. T. adumbrant. Unde typi historici sunt vel personales vel reales, personarum vel factorum, ad quæ & visiones & somnia & facta Prophetico-typica pertinent. Ita & dantur typi totales & partiales. Ita dantur & typi consentanei & dissentanei (b). Imò dantur & aliæ typorum divisiones à GLASSIO (c) maximè allegatæ.

- (a) Distinctionem typorum in naturales, historicos & legales dedit LUD. CAPELLUS ad Gen. II. 4. 5. 6. Opp. f. 306. & ex eo WITSIUS in oron. fœd. Dei L. IV. C. 6. §. 12. 139.
- (b) Exemplum in Adamo habemus. En GERHARDUM : *Adamus & Christus tunc τῶν τῶν ἑστὶ modo consentaneo, tunc ἀντιθέτων ἑστὶ modo dissentaneo sibi invicem opponuntur. Rom. V. 12. 1. Cor. XV. 21. sqq. Colatio instituitur inter Christum & Adamum ante lapsum, oppositio inter Christum & Adamum post lapsum. Vide exegesi tomî primi loc. Theol. L. IV. C. 3. §. 29. f. 409.*
- (c) In Philol. sacrâ L. 2. P. 1. Tr. 2. scd. 4. art. 2. 3. 4. 5. 6.

X.

Jam paucis tangemus Autores, qui typos V. T. recensuerunt. Etsi enim hoc labore superfedere possemus, qui jam prolixum satis Typophilorum catalogum in antecessione in chartam jecimus, licebit tamen hic quosdam seligere. Velimus autem, ut lector consulat hic speciminis saltem loco JO. GERHARDUM (a), SAL. GLASSIUM (b), P. D. HUETIUM (c), JOACH. LANGIUM (d), JO. LUNDIUM (e), HERM. WITSIUM (f), HENR. HULSIUM (g) & NIC. GÜRTLERUM (h). Nolumus hic plures cumulare, cum hi sitim distinguant satis.

- (a) Videl. c. §. 28. 139. f. 409. 410. Addi post autores supra ex multis nominatos potest Josua Stegmaunus in Christognosiâ, ubi & varii typi Christi recensentur.
- (b) In Philol. sacrâ l. c.
- (c) In demonst. Evangelicâ Prop. IX. C. 170.
- (d) In præstantissimo libro, quo luculentior in systematico scriptionis typicæ genere vix exstat, qui titulum fert: *Mysterium Christi ac Christianismi in scriptione typicæ*
C anti-

antiquitatum Biblicarum V. T. Halæ Saxonum 1717. 4. Sed hic quidem ty-
pi legales saltem excutiuntur.

- (e) In den Jüdischen Heilighümern. Nova nuper demum editio Hamburgi
prodiit. Sed & hic typos saltem legales invenire est.
- (f) In *Oeconomia fœderum Dei* L. 4. C. 6. & in *Miscell. sacris* T. 1. L. 2.
diff. 1. & 2. de tabernaculi Levitici mysteriis & de Sacerdotio Aaronis & Christi.
- (g) In figuris temporum, quæ adjectæ sunt libro de vallibus Prophetarum sacris.
- (h) In institut. Theol. C. 18.

XI.

An typi jam exstiterint in Paradiso? quæritur. Etenim sunt, qui arborem vitæ typum Christi, qui matrimonii institutionem typum conjunctionis Christi cum Ecclesiâ, qui Sabbatum Sabbatismi olim in cœlis agendi, qui Paradisum tum Ecclesiæ tum vitæ æternæ typum esse dicunt. Imò & Adamus, à nostris quoque, inter typos Christi referitur. Quamvis verò vix capi possit, quâ ratione status integritatis typus status restituti dici queat, nisi necessitatem lapsus supponas, sunt tamen potiora, quæ suadeant, ut typos illos haud gravatim admittas. Qui & Adamus Christi typus existerit, modò edisseruimus. Confer, si placet, hic GUIL. SALDENUM (a).

(a) in oris Theologicis L. 2. exerc. 3. sect. 3. §. 4. §. 6. p. 280. sqq.

XII.

Quæri & videas: num in Novo adhuc Testamento typi dentur, futura adumbrantes? Ita omninò existimamus. Sic excidium Hierosolymitanum est typus judicii extremi. Sic & epistolæ illæ apocalyplicæ creduntur esse Prophetiæ Ecclesiæque illæ rationem habere typicam (a). Alios ejusmodi typos jam datâ operâ tacemus, olim à nobis proferendos. Conferri hic iterum potest SALDENUS (b).

(a) Vide hic omninò HERM. WITSIUM in *miscell. sacris* T. 1. L. 3. ubi habetur diatribe de septem epistolarum Apocalypiticarum sensu historico, an Prophetico. Certè & Propheticum illarum sensum apud nos defendit vir celeberrimus JO. WILH. PETERSENIUS atque JO. ELEONORA PETERSENIA in commentatione Germanicâ in Apocalypsin. Idem ille & parabolâ Matth. XIII. occurrentes prophetiæ de septem N. T. periodis explicat in *Дополненіи къ сказанію пророка* T. 1. P. 2. n. 63. f. 53. sqq.

(b) l. c. sect. 3. §. 10. 11. p. 287. sqq.

XIII.

Denique & hoc paucis quarimus: Num & impii typi fuerint? Num

Num dentur peccata typica? Num Sodoma, Ægyptus, Tyrus & Babylon sint typi Antichristianismi? Num Antiochus Epiphanes sit typus Antichristi? Atque ita sanè arbitrari videmus Viros doctissimos, nec sine ratione. Vide GLASSIUM (a), HULSIUM (b), SALDENUM (c), JURLEUM (d), BUDDEUM (e). Adde his JO. EUSEBIUM NIEREMBERGIUM (f). Elegans est hoc argumentum, quod jam diducere possemus. Sed non patitur brevitatis hæc nostra, cui nos addiximus, ut calamo huic nostro frena laxemus. Expectat enim eundem secundum adhuc commentationis hujus caput, quod non minus fecundum esse lector mox perspiciet.

- (a) In Philol. sacrâ L. 2. P. 1. sect. 4. art. 7. can. 7.
- (b) in figuris temporum p. 470. sqq.
- (c) l. c. §. 7. sqq. p. 283. sqq.
- (d) Edidit hic absque adjecto nomine suo histoire critique des dogmes & des cultes de l'Eglise Amstel. 1704. 4. cum supplemento adversus Cuperum ibidem 1705. 4. Ibi P. 1. chap. XI. p. 74. sqq. agitur des pechez typiques & de la reprobation typique des anciens.
- (e) in exercitatione Theologicâ de peccatis typicis, quæ Jenæ A. 1706. prodit. Elegantissima hæc dissertatio est, quæ Theologiæ Typicæ haud parvam sanè lucem affundit.
- (f) de origine s. 9. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. ubi disquiratur, num impii aliquando typum & figuram Christi gesserint? Jam & in calamum hunc nobis labitur GEORGIUS MOEBIUS de suspensis, Christi typis, sel. disp. Theol. p. 952. sqq. & C. VITRINGA in obs. sacr. L. 2. C. 12. ubi idem argumentum excutitur. Imo eousque vadit VITRINGA, ut statuatur, Messiam crucifixum representasse diabolum spiritualiter crucifixum, C. 13. in fine. At de impiis typis & de peccatis typicis omnes ii conferri possunt, qui arcum typicum nimis intendunt & in hostibus Ecclesiæ V. T. Antichristum, in Prophetis falsis ejusdem hunc & hæreticos N. T. videre se ubique purant.

CAPUT SECUNDUM

idque POLEMICUM.

I.

Supra innuimus, in Theologiâ Typicâ vitandam esse Scyllam, vitandam & Charybdin. Media hic via nobis placet, quæ regia est. Non cumulandi præter rem typi sunt, aut nec tollendi planè. Fugienda igitur hic sunt duo extrema, *excessus & defectus.*

Ajunt , in excessu peccare Theologos illos , qui JO. COCCEJUM sequuntur , in defectu peccare autem Socinianos , Remonstrantes , MARSHAMUM , SPENCERUM , JONCOURTIUM , POIRETUM . Hos verò dum illis jungimus , nolimus , ut quis existimet , velle nos hisce malum quoddam nomen affricare . Sine enim partium studio , nullo odii affectu ducti scribimus .

II.

Quod JO. COCCEJUM attinet , interpretem Scripturæ sacræ celeberrimum eumque doctissimum ; constat , ubique illum typos & allegorias venatum esse septemque suas Ecclesiæ periodos ubique invenisse . Secuti ipsum sunt discipuli , qui partim Magistro parciore in dandis typis sunt , partim in numero eorum colligendo illum longè superant , atque in Theologiâ & typicâ & allegoricâ (a) & parabolicâ miris modis luxuriant . Etsi autem existimemus , minus peccare eos , qui typos præter rem accumulunt quàm qui eosdem profus tollunt (b) , atque hoc Vet. Test. Evangelium , (hoc enim sub ipsis typis latuit & per traditionem oralem (c) propagatum esse dicitur ,) profus expungunt , melius tamen esse existimamus , si

sit modus in rebus , sint certi denique fines ,
 quæis Theologia nostra typica coerceatur , ne nimis luxuriet .

- (a) Præter Theologos Coccejanos & hic quàm maximè notandus venit TH. BURNETUS , qui historiam creationis in meram allegoriam vertit in Archæol. Philos. L. 2. C. 7. sqq. Refutavit illum Autor anonymus in Mose vindicatio C. 7. p. 136. sqq. cum aliis . Ita & historiam lapsus allegoricè explicavit MAIMONIDES cum aliis Rabbiniis , imò & ex parte ABARBENEL , qui verò reliquos refutat cum nostris , maximè RIVINO in proœmio de serpente , antiquo illo seductore .
- (b) Ita rectè WITSIUS in Oecon. Fœd. Dei L. IV. C. 6. §. 8. Verba sunt : *Licet modus in rebus sit , tolerabilis eum peccare existimem , qui Christum se videre arbitratur , ubi fortasse sese non ostendat , quàm qui eum videre veniit , ubi se clarè satis offerit . Alterum enim indicium est animi Christum diligentis plurimumque & vel minimè vel fortasse nullà datâ occasione de eo cogitantis : alterum segnem animum arguit & qui tardus ad credendum sit . Quælis se in Socinianos & Magno cateroquin Grotio prodit , plura passim ita torquentibus , ut nihil cum Christo commune habere videantur . Saltem itaque hoc statuit & WITSIUS , peccare & eos , qui in typis luxuriant .*
- (c) Nihil hic , lector , Pontifici latet . Sensus enim mysticus in textu latitat .
 Es

Et hanc sanè sententiam tenere Theologi ὀρθόδοξοι laude clarissimi, quos allegat WOLFIUS, qui & ipse suum illis adjicit calculum. Vide Bibl. Hebr. P. 2. p. 1197. 199. ubi &, quod mireris, ὁμοίωσιν sibi citat celeb. CLERICUM, qui verò istam traditionem haud divinam sed falem à doctõribus excogitatam putat. Majori jure allegari poterat JO. SPENCERUS. Ita' vero ille habet: *Nec vana profus est opinio, multa Legis arcana & mirabilia per Cabbalam quandam à Moysi usque seculo transmissam & inter Viros plurimum altioris subtilis conservatam Judæi antiquioribus innoivisse.* L. 1. de leg. Hebr. tit. C. XI. lect. 3. p. 164.

III.

Excessum istum Virorum doctissimorum sunt, qui plurimum carpant. Non allegabimus jam bella illa intestina inter ipsos Theologos Belgas eosque Reformatos hanc ob rem orta. En, quid ajat SPENCERUS, naso adunco Theologiam illam luxuriantem sic suspensens: *Sociniani & Judæi moderni omnia legis mysteria & sensus latentes, Messiam precipuè spectantes, tanquam similitudines coacta & lusus phantasia respuunt & aspernantur. Multi autem in vitium planè contrarium currunt & in fingendis allegoriis sibi quilibet permittunt, totam legem perpetuis mysteriis & allegoriis gravidam existimantes. Nam philosophandi materiam ex ipsi arca veltibus, annulis & dimensione sumunt, in quovis tabernaculi uncino & laqueolo arcanum aliquod olfaciunt acute nariv homines, & nullum quantumvis minutum legis apicem pratercunt, cui non allegoricum, forsan & anagogicum sensum assuant. Quis autem, cui cerebri suppetit unciola, sibi persuadere potest, Deum ritus tam multos & multiformes ad pauca & simplicia Christianissimi mysteria representanda statuisse? vel iis umbris & figuris ad res Evangelicas adumbrandas uti voluisse, que tam obscura sunt & incerti sensus, quod nemo repertus sit adhuc, qui earum sensa mystica certà ratione resignare potuerit? Deinde sunt instituta & ritus Moisaici non pauci, (quod Artemidorus de somniis quibusdam dixit,) ἔνεοι καὶ ὠπαροὶ ὀδοὶ ἐχοντες λαβὰς, aridi & quasi anfas non habentes. Quid enim mysterii suberat illi legis præcepto, ut avis immolande intestina & plume ad altaris latus orientale solummodo rejicerentur? Lev. VII. 13. Quid arcani significandum erat, quod Nazarei crines sub lebere ad carnes immolatas coquendas comparato comburendi Num.*

VI. 16. ponerentur? &c. Hæc SPENCERUS (a). SPENCERO ad-
jungimus PHIL. LIMBURGIUM, cujus hæc habentur verba: *Quis*
credidisset, semel illâ allegorizandi prurigine rejectâ, quæ Scripturâ
tanquam regulâ Lesbîâ ac cæreo naso abutitur, & ubi cuivis homini
otioso quævis somnia, cujusque ingenio, indoli ac temperamento, quin
& opinionibus, quibus imbutus est, accommodata pro divinis oracu-
lis venditandi ansa datur, eandem denuò in Ecclesiam Reformatam in-
vehi & maximo plurium applausu recipi ac prevalere potuisse. Non
temerè monet Sixtinus Amama in suo Antibarbaro Biblico (b) Candi-
datos Theologia, ut sibi ab ejusmodi allegoriis caveant, nec vanam esse
ejus rationem, quâ monitionem suam adstruit, si hæc concionandi &
facras literas explicandi ratio unâ cum Theologiâ Scholasticâ denuò
irreperit, posteriora longè pejora fore prioribus, eventus docuit.
Rejicitur quidem nomen allegoria sed ipsa nihilominus sub alio nomine
retinetur, & sensus, qui merâ constat allegoriâ, literalis Scripturæ
sensus appellatur, amplâ ac latissimâ interpretandi excogitatâ clave:
verba Scripturæ hoc omne significare, quod significare possunt. Ver-
um equidem est, ne illius absurditas primo statim aspectu sese prodât,
restrictionem quandam addi solere, quod hoc intelligendum sit de verbis
textus originalis Hebræis atque iis non separatim sumtis sed prout in
contextu integro occurrunt. Atamen praxis ostendit, hujus restrictio-
nis exiguam haberi rationem & unumquemque sub prætextu sensus li-
teralis quævis per vanam imaginationem commenta effingendi, non mi-
nozem, si non majorem, quam unquam Pontificios per allegoria, li-
centiam sibi arrogare & tanquam genuinum Scripturæ S. sensum ma-
gnâ cum confidentiâ aliis obrudere. Inde enate tot applicationes singu-
larum, etiam minutissimarum particularum tabernaculi & templi, vesti-
mentorum pontificalium & diversarum non tantum vidimarum & obla-
tionum sed & circumstantiarum in singulis præscriptarum applicationes
ad Ecclesiam N. T. &, quid per singula significetur, sollicita investi-
gatio & temeraria determinatio. Singula ferè V. T. historia myste-
rium in Christo ejusque Ecclesiâ manifestandum in se continere credun-
tur: adeo ut exigua quedam illius particula, tanquam eximium quod-
dam ac arcanum gazophylacium omnium in Ecclesiâ Christianâ juxta
septem

septem diversas illius periodos ejusque in unaquaque periodo status ac conditionis eventuum vaticinium in se conclusum habeat. Hæc LIMBURGIUS (c), qui cæteroque typos Biblicos innatos haud rejicit. Eandem in sententiam fatetur JO. CLERICUS, qui & ut supra vidimus (d), existimat, Apostolorum interpretationes typicas saltem ad homines factas fuisse (e). Nec minus Jesuitæ Parisienses, qui recensiones literarias, Trivoltii quæ eduntur, componunt, in methodo illâ Coccejanâ inveniunt, quod vituperent. Explicant mentem suam cum, ubi *Jo. Cocceji* opera anecdotâ (f), cum, ubi *Salomonis van Til* commentarium de tabernaculo Mosis & Zoologiam sacram recensent (g). Nolstratium de Coccejanâ Scripturam S. interpretandi ratione illiusque excessibus typicis sententiam enarrare non opus est (h).

(a) l. c. sect. 2. p. 159.

(b) p. 161. Cæterum maximè *ὁμοιότης* sibi in antecedentibus LIMBURGIUS allegat CALVINUM & AMAMAM, qui posterior in anti-barbaro Biblico L. 1. p. 158. sqq. egregie de sensu literali & mystico hujusque abusu agit.

(c) in præf. ad Acta Apost.

(d) p. 11. sqq.

(e) Confer Biblioth. choisie T. 16. art. 6.

(f) Vide Mem. de Trev. 1710. Mars. art. 32. p. 369. sqq.

(g) Confer Mem. de Trev. 1716. Fevr. art. 10. p. 209. sqq.

(h) Utî verò in typis cumulandis nimîi sunt subinde interpretes illi, ita & in vaticiniorum complementis iisque specialissimis modum excedere videntur. Documento nobis esse potest sola NIC. GUERTLERI Theologica Prophetica, cujus systema Amstelodami 1702. 4. prodiit, unde exempla jam conglomerare facile foret. Quæ & ex COCCEJI commentariis nullo negotio quis hausserit. Aliqua exhibuit in elegantî & piâ de idoneo sacrarum literarum interprete dissertatione sub præsidio celeb. D. BUDDËI Jenæ 1720. defensâ JO. JAC. RAMBACHIUS, Vir doctissimus, sect. 1. §. 15. p. 17. sqq. *Ut enim ex multis pauca adferamus*, ita ille, *quanta, queso, illud confidentia est, quòd bellum inter Guelfos & Gibellinos gestum, quòd Interim repudiatum, quòd transactionem Passaviensem, quòd Concilium Tridentinum, quòd JO. FRIDERICI, Electoris Saxonie captivitatem, denique, quicquid à Christo nato memorata dignum accidit, in cantico Salomonis ordine prædictum putat. En verò alia & mirare. Mortem GUSTAVI ADOLPHI in Esajæ Capite XXXIII. 7. ille nobis ostendit, Hungariæ fata Et. XXIII. delectata dicit, consilium novos episcopatus in Belgio instituenti Esajæ derides C. XIX. 11. Academiam Pragensem à Jesuitis occupatum iri Ezechiel capite XXXIX. si bono Virò credimus, cecinit dudum, ut reliqua audacium interpretationum prodigia verius quàm specimina taceamus, ab ad-versariis ipsius ad invidiam usque exaggerata. Hæc RAMBACHIUS. Nos ex Theo-*

Theologiâ parabolâ , quam itidem Propheticam & symbolicam faciunt Viri doctissimi atque ad minutias usque exeunt, unicum saltem exemplum adjiciemus. Mirum est, quantoperè ingenii sui nervos intendant illi ad parabolam de divite & Lazaro Luca C. XVI. extantem explicandam. Tres saltem nominabimus, JO. LOMEJERUM, HENR. TELMANNUM & HERM. DEUSINGIUM, qui datâ operâ istam parabolam explicarunt, hic quidem in *commentario mystico in Decalogum & explicatione mysticâ tùm historia de muliere hamorrhoidis sanitati restitutâ & filiâ patri ad vitam revocatâ, tùm parabolæ de epulone divite & Lazaro mendico*. Leonardie 1700. 4. ille in *commentario critico & Theologico in caput XVI. Lucae atque insigniores utriusque sacri instrumenti partes, cum præfatione CAMP. VITRINGÆ*. Amstel. 1695. 1703. 4. iste in *observationibus analytico-didacticis in caput XVI. Evangelii secundum LUCAM, quibus fatum Synagogæ Judaicæ sub N. T. τὸ ἰσραὴλ describitur*. Ultrajecti 1683. 12. A LOMEJERO faciamus initium. Hic p. 92. Iqq. putat, per divitem intelligi Judaïssimum, per Lazarum gentilissimum. Divitis illis, victu & amictu λαμπροῖς designari arbitratur beatitudinem Ecclesiæ V. T. cui omnia salutis media præsto fuerint, quæ amicta fuerit justiciâ Christi, quæ fatiata fuerit pane vitæ & aquis quietis pota. At gentilium conditionem sub V. T. fuisse oppido miseram, ipsi ἄνθρωποι nullum auxilium fuisse eosque ulceribus peccatorum plenos, totos morbosos, extra templum, sanctuarium sanctorumque communionem & πᾶσι τὸν πῦλωνα in tenebrosâ & impurâ naturæ luce versatos fuisse. Perniciter intelligit modicam illam religionis noticiam, quæ ex Judaïsimo in Gentilissimum manârît. Canes, qui Gentiles in hoc rerum misero statu consolati fuere, non fuere canes divitis, id est, Prophete Jcf. LVI. 10. 11. hi enim cum totâ divitis familiâ Lazarum i. e. gentiles abominabantur, uti videre est ex Deut. XXIII. 3. Neh. XIII. 1. Matth. XV. 26. 27. Act. XI. 2. 3. Gal. II. sed tales, qui cum mendico πᾶσι τὸν πῦλωνα versabantur. Hi autem vel civiles erant vel religiosi. Civiles erant oratores & Philosophi, maximè Cynici, religiosi vates, Sibyllæ, Sacerdotes, Poëtæ epici, tragici, scenici, comici, satyrici, hi non sanabant sed lingeabant saltem ulcera &c. Mortui sunt eandem ambo, h. e. gentilissimus & Judaïssimus aboliti fuere & cessavere. Lazarus in sinum Abrahamæ ab Angelis post mortem deportatus legitur, h. e. gentiles per Ministros Novi Test. in communionem illam spiritualem cum Abrahamo Matth. VIII. 11. atque ad fidem in Messiam perducti fuere. Dives vero h. e. Judæi moderni sunt jam in inferno, nempe in statu miserissimo, ubi sunt ἐν βασίλειοις tùm conscientiæ tùm judiciorum Dei, spiritualium & corporalium, & ab Abrahamo penunt recreationem lingue hoc est, conscientiæ, aquis solatii per Sp. S. mediante verbo Evangelii faciendam in hoc statu suo misero, qui ad tempus ipsi nihil promittit, sed ostendit, immane esse discrimen inter ipsorum statum & statum Christianorum,

rum, ubi ab illo ad hunc ipsis per vires naturæ nullus transitus pateat. Et cum dein pro quinque fratribus, hoc est, pro quinque sectis Essenorum, Sadducæorum, Phariseorum, Judæ Galilæi, Herodianorum orant, Abrahamus eos ad Moïsem & Prophetas ablegat. Hæc LOMEJERUS. Audiamus jam TEELMANNUM, cujus p. 212. sqq. l. c. hæc est explicatio. Hic per divitem intelligit Judæos, maxime Phariseos, per purpuram & byssum sacerdotium cultumque Leviticum & Hierosolymitanæ urbis negotiationes atque magnificentiam, per Lazarum Christum Salvatorem, qui jacuit ante fores divitis, ut ipsum converteret, peccata & ulcera populi portans, volebatque saturari micis è mensâ divitis cadentibus, hoc est, conversione saltem quorundam ex Judæis. Sed advenere canes, h. e. gentiles, & lincerunt ulcera Lazari, h. e. crediderunt in Christum, in illius ulceribus salutem invenientes. Mortuus dein est & sepultus Lazarus hic mysticus & comitantibus Angelis in sinum Abrahami h. e. cælum ascendit. Mortuus est quoque & sepultus dives, h. e. Judæorum Respublica & urbs destructa fuit, ipsique à Deo rejecti. In hoc misero statu, qui Judæorum *ἄδης* est, cum attollerent sec. 2. oculos ad Barcohabum, tanquam Messiam, acceperunt *Βασιλῆς* ab Hadriano, qui magnam persecutionem in Judæos exercuit, & tunc demum viderunt, quam procul Abrahamus ab ipsis distet, & qui Lazarus h. e. Jesus Nazarenus sit in sinu ipsius, h. e. verus Messias. Rogant itaque jam Abrahamum, ut mittat Lazarum h. e. Messiam, qui eos in hac miseria suâ consoletur & ab hostibus liberet reducatque in urbem & templum. Respondet Abrahamus, meritis illis jam penas lueri, Messiam vero consolationem in se & membris suis merito accipere. Neque possibile esse, ut Messias, qui dudum venerit, veniat denuo magnumque jam inter ipsum statumque illius gloriosum & statum illorum miserum hiatum esse. Regerit dives oraturque, ut saltem mittatur Messias ad domum Patris sui, h. e. ad X tribus in Assyriam deductas, quæ sunt quinque illi fratres, quos Judæi adhuc in statu felici esse arbitrantur. Jam & proponit sub finem TEELMANNUS sensum hujus parabole typicum. Scilicet dives iste ipse representat Babelem spiritualem, mulierem Apocalypticam, Antichristum ejusque sectatores, Ecclesiam Romanam colque, qui sub ejus vexillis militant. Ita enim & Antichristum *ὕψος* sese & magnum quendam esse Act. V. 36. existimare & divitem, uti in parabola dicitur: *ἀνδρῶν ὁ δὲ ΤΙΣ ἦν ἄριστος*. Lazarus porro ipse est Christus, ostendens in verbo paupertatem suam, ut homines per eam divites evadere studeant *Ἀλλὰ τῆς πίστεως, ulceribus affectus, hoc est denuo sed spirituali modo crucifixus ab impiis vel in membris suis male habitus, ejectus extra portam cordis atque in membris suis excommunicatus & extra portam Ecclesiæ jactus. Idem cupiebat saturari micis, h. e. habebat tantum nomina pauca, quæ non macularunt vestimenta sua, cupiebat etiam saturari ex doctrinâ & verbo illo,*

D

quod in micæ converterant per Theologiam Scholasticam, quæ decidunt de mensâ Babelis. Verùm etiam canes lingeant ulcera ejus. Per Willibrordum enim & socios ejus ad Frisios, Hollandos &c. pervenit Evangelium, vel ii, quos Concilium Tridentinum foras tanquam canes eiciebat, imò etiam, quos persecutio Antichristi tanquam *mortuos* premebat *canes*, Christi ulcera lincerunt & stolas suas dealbârunt in sanguine agni. Mortuus tandem & Lazarus, h. e. Christus mortuus est in membris suis, & ab Angelis, Pastoribus Ecclesiæ denuò delatus in sinum Ecclesiæ, qui sinus Abrahami dicitur, quoniam Ecclesiâ post reformationem justificationem ex fide solâ sine operibus accessit, quâ & solâ Abrahamus justificatus est. Mortuus vero & dives est, h. e. Antichristus revelatus est, qui & peribit spiritu oris Christi, & in penis tormentisque existens, quæ Prophætæ ipsi sunt comminati, actu mox comperiet, Abrahamum esse à se remotum & Lazarum in sinu ejus, hoc est, ex adverso & è longinquo habebit Israellem sanctos & dicit: *Pater Abraham, miserere mei!* sed invocatio sanctorum ipsum nil juvabit. Dicit enim Abrahamus: Sat datum superbiæ tuæ, *O Antichriste*, quam floridus tuus status hæcenus inspiravit tibi, Lazarus, h. e. Ecclesiâ, quæ mala accepit, cum tu floreris adhuc, nunc consolationem accipiet, tu verò igne comburêris, & in stagnum ignis & sulphuris jaciêris, inter quod & cælum beatorum Ecclesiæque triumphantis magnum chasma est, ut ad illos transire nullus possit. Hæcenus TEELMANNUS. Vix autem sustinere potuit, *lechôr*, moram hanc calamus noster, quæ ad ista exscribenda & in compendium tundenda fuit requirita. *Deus enim jam in scenam prodeat DEUSINGIUS.* Hic ait, per hominem divitem innui principem populi Judaici, sua saltem opinione divites, per purpuram justitiam illam, quam ex observatione legis ceremonialis se acquisivisse putabant Pharisæi & imprimis ex sanguine victimarum quotidie immolandarum, per byssum eam justitiam, quam iidem homines ex lege morali seu ex observatione præceptorum decalogi comparasse sibi vis fuerint. Per mendicum idem intelligit peccatores ex gentibus respicientes, & conjungit in nomine Lazari utramque etymologiam vel à *לץ ל* non auxilium vel ab *לץ ל* Deus auxilium (addi poterat tertia illa HILLERI nostri *לץ ל* in fastidium) desumptam, cum utraque certâ ratione hic adplicari possit. Per vestibulum divitis innui credit atrium templi Hierosolymitani exterius, in quo peccatores ex gentibus quasi exulcerati jacerint. Ulcera Lazari denotare putat conscientiam peccatorum, quæ valde eos excruciaverit, quaque indignos se agnoverint, qui in sanctuarium reciperentur. Unde gentiles esturisse justitiam, quam apud Judæos quaesiverint, & *לץ ל* illa sive sacrificia, quæ pro futurâ gentium conversione à Judæis offerebantur. Interim veniebant canes h. e. discipuli Christi, (ita enim Galilæos & ethnicos vocant Judæi,) & lingeant ulcera ethnicorum, h. e. salutari linguæ suæ alexi-

alexipharmaco nleceribus ethnicorum emulsis & expressis presertaneum adhibuerunt remedium, quando remissionem peccatorum ob merita Christi omnibus sine discrimine gentibus annuauerunt. Mors Lazari est conversio gentilium, quæ peccato moriuntur, tunc deportatur is ab Angelis, hoc est, Apollolis in sinum Abrahæ h. e. regnum gratiæ. Mors divitis verò est abrogatio cultus Levitici & sepultura ejus dispersio Judæorum in omnes gentes. In hac suâ calamitate, quoties mentis suæ oculos attollunt illi, necesse est, sæpè illos recordari promissionis Abrahamo quondam factæ, ita ut videant Lazarum in sinu Abrahami recumbentem, id est, gentes omnes benedictionis Abrahamo quondam promissæ factas esse consortes & participes. Jam clamant illi ad Patrem Abrahamum, ut suâ intercessione gratiam Dei ipsis & Messie adventum impetret. Respondet Abrahamus, hoc fieri non posse, Judæos olim opes terræ Canaan gustasse, gentes in atrium illud exterius abjectas & peccatorum suorum conscientia miserè vexatas fuisse, ideo has jam reici, illos puniri, imò magnum hiatum esse & magnum temporis spatium inter rejectionem Judæorum & futuram in ultimis temporibus eorum conversionem universalem. Per quinque fratres divitis epulonis DEUSINGIUS intelligit quinque illos populos seu quinque illa regna, quæ cum Antichristo faciunt. Quippe in divortio Papatis & reformationis decem illos Reges, (hoc est, decem regna) qui vires & auctoritatem suam tradiderant bestia Apoc. XVII. 13. in diversas partes ivisse, his ex Babylone discedentibus, illis bestiam & imaginem ejus, sicut ante, adorantibus. Hos posteriores, quoniam repulsâ veritate cum infidelibus Judæis in errore suo obduruerint, non sine causâ fratres illorum vocari. Nec esse, quod quis objiciat: Irane verò? dives iste rogat Abrahamum, ut Lazarum mittat, obsecravit illos quinque fratres. An ergo putamus, Judæos tam esse sollicitos de Pontificiis eorumque salute, ut pro illis apud Patrem suum Abrahamum intercedant? Minime verò, ait DEUSINGIUS. Quippe in parabolis & allegoriis non omnia esse tam strictè ad literam intelligenda. Itaque nihil aliud hoc *παραχλωμα* significari, quam ipsâ Judæorum penâ & contumaciâ Pontificios admoneri, ut caveant sibi, ne, si contumaciæ illorum exemplum sequantur, eandem quoque contumaciæ penam incurrant. Hæc DEUSINGIUS, quæ & recenset HENR. SKILLIS in Bibliothecâ librorum novorum T. 5. mensè Nov. & Dec. 1699. art. 7. p. 767. sqq. Quis verò est, qui non videat, hæc virorum doctissimorum cogitata, licet ingeniosa, obtorto collo huc rapta, magnosque hos Theologiæ parabolicæ, allegoricæ & typicæ excessus esse? Ita verò excessus typicos non ex Cocejo saltem & sequacibus sed & recentissimis scriptoribus HORCHIO, BELLERSHEIMIO, HAMERO, CREMERO, SCHWARZIO aliisque plurimis colligere liceret, si tanti res esset. Rogamus verò & hic lectorem, ut excessum hunc nostrum in amplificandâ hæc notâ nobis condonet. Non credideramus primum, notam tam prolixam facere, quæ nobis inopinatis sub corrente calamo crevit.

IV.

Ad eos jam noster se vertit calamus, qui in defectu hoc in argumento peccant. Agmen ducunt Sociniani, quos vel ipse SPENCERUS hic refutat, saltem reprehendit, uti vidimus (a). Nimum autem quod est, Socinianis tribuit ferè SPENCERUS. Etenim Sociniani expresse asserunt, & Sacerdotem summum fuisse typum Christi & sacrificia publica pro toto populo facta typicè adumbrasse sacrificium Christi, id quod tamen de sacrificiis privatis inficiantur dicuntque, hæc saltem spiritualia nostra sacrificia adumbrasse. Conferantur SOCINUS (b), CRELLIUS (c), VOLKELIUS (d), nisi quidem SMALCIUS ille sit, qui rationem typicam simpliciter neget (e). PRZIPCOWIUS verò in typis ferè modum excedit (f). Socinianos autem hic refutavere FRANZIUS (g), CALOVIUS (h), MARESIUS (i), OUTRAMUS (k), GÜRTLERUS (l).

(a) Vide supra p. 21.

(b) in prælect. Theol. C. 26. ubi & statuit, sacrificia V. T. leviores quasdam fragilitates & labeis quasdam corporis mundasse, aut sacrificium corporis Christi mentis perversitates & peccata expiare. Adde C. 27. 28. 29. & disp. de Jesu Christo Servatore P. 2. C. 9. 19. 18. Jam & Catechismus Racovienfis docet, solum mulieriarium sacrificium, cujus sanguis in sanctorum sanctorum inferebatur, præfigurasse mortem Christi p. 263.

(c) in responsione ad librum H. Grotii de satisfactione Christi, ad C. 10. f. 203. 204. 207. Velim autem hic, ut illud c. 10. defensionis Grotiana itidem evolatur.

(d) de verâ religione L. 5. C. 22.

(e) in refutatione thesium Franzii super August. Confess. p. 363.

(f) Hic in cogitationibus in ep. ad Ephes. C. V. sub finem distinguit in typos transeuntes & permanentes, qui posteriores tamen merè saltem allusiones sunt, ut ex adjectis exemplis patet, veluti cum matrimonium dicitur esse typus unionis mysticæ, hominis in orbe condito præ aliis, quæ cum ipso creata sunt, exaltatio typus exaltationis Christi.

(g) in schola sacrificiorum Patriarchalium sacrâ p. 435.

(h) operum elencticorum anti-Socinianorum T. 1. P. 2. f. 199. 200. 203. sqq.

(i) in Hydrâ Socinianismi expugnata T. 3. p. 631. 632.

(k) de sacrificiis L. I. C. 18. ubi agitur de ratione ac vi typi sacri.

(l) in Instit. Theol. C. 31. n. 183. p. 769. 770.

V.

umbram evanidam Evangelii & lineas quasdam rudiores bonorum celestium exhibuisse, id quod & ingenio Moſis, literaturâ hieroglyphicâ in Ægypto imbuto, cui Spiritus S. sese accommodaverit, & mori Gentium, maximè Ægyptiorum, cui Israëlita fuerint affueti, congruum exſtiterit. Fuisse tamen nonnulla tantum legis instituta mystica idem asserit. Ita templum & tabernaculum gessisse dicit cœli imaginem. Addit, Christi adventum, officium, passionem, alia typis & symbolis emphaticis prænuñciata fuisse. Quam in rem & Judæos & Patres allegat. Existimat rursus, quosdam ritus arcana quædam moralia complexos fuisse, uti baptismus externus mundationis internæ fuerit monitor. Nec reticet mysteria historica sub his vel illis typis laticantia. Et, quod præstantissimum est, ait vel tandem, id quod ante alia omnia desiderabamus, Deum multa sacrificia ritu tam peculiari atque emphatico celebrari jussisse, ut Christi, piaculi loco pro nobis olim offerendi, figuram expressam & penè loquamem exhiberent. Quæ verba sanè & ipsa emphatica & egregia sunt. Imò patietur lector, ut & hæc addamus. *Lubens concedo, ita ait SPENCERUS, eam fuisse rituum quorundam dignitatem & excellentiam planè singularem, quòd vividum celestium sensum Judæis incutere & Messiam venturum quasi digito aperto monstrare videantur.* Cur autem, quæso, mox addit Vir doctus, *ceremonias Evangelicas V. T. tam paucas fuisse?* Cur nulli istos typos, quos statuere videtur, explicat? Cur dicta, quæ de typis agunt, enervat? Cur rationem sacrificiorum typicam haud explanat? Cur ita hoc de argumento loquitur, ut dicis saltem gratiâ ista prolocutus esse videatur? Neque enim, si excessum saltem in typis reprehendat, nos refragemur. Sed, ut hoc faceret, non necessarium erat, tantam typorum paucitatem fingere atque dicere, significationem typicam legum ceremonialium finem saltem secundarium fuisse. Nescio vero, num SPENCERO addi hîc amet Vir illustris CHRISTIANUS THOMASIVS, qui mox SPENCERI sententiæ pleniorum calculum adjicere (e), mox eandem mitigatam suam facere videtur (f), eapropter ab ALBERTO ZUM FELDE, Theologo super Kilonienſi præstantissimo (g) notatus.

- (a) Prodiit Londini 1672. fol. in Belgio dein & Germaniâ sepius recusus.
 (b) Vide p. 189.
 (c) Cantabrigiæ 1685, Hagæ Com. 1686. Lipsiæ 1705. 4.
 (d) L. 1. C. XI.
 (e) in prudent. legislat. C. 3.
 (f) in cautelis circa præcognita Jurispr. Eccles. C. 7. n. 8.
 (g) in politicâ sacrâ p. 242.

VII.

Jam in scenam quoque prodeat PET. JONCOURTIUS, Ecclesiastes olim Hagienſis Reformatus, Gallus. Haud latet eruditos, quantas in Belgio turbas suscitaverit ille, ubi ante hæc tria lustra libellum contra Coccejanos edidit atque nimiam ipsorum typophiliam acri & intolerabili, ita visum ipsis fuerat, calamo perstrinxit. Et nimis quoque egisse virum causam suam & in alterum extremum procubuisse & Theologiæ typicæ fines nimis coarctasse, prorsus credimus. Sed ita sanè moti fuere Virum animi, ut officio excidere nolens ille recantare necessum habuerit. Historiam rei paucis damus (a).

- (a) Prodiere Amstelodami 1707. 12. *Entretiens sur les differentes methodes d'expliquer l' Ecriture & de prêcher de ceux, qu'on appelle COCCEJENS & FOETIENS dans les Provincies unies, au l'on voit, quel temperamment on doit apporter dans l' explication des types, des allegories, des Perioodes, des propheties & d' autres choses de ce genre, avec un portrait des Hébraïzans & de leurs erreurs.* Qui liber tum & Belgicè prodiit. Mox conflitavit, Autorem esse JONCOURTIUM. Haud dici potest, quanta Virum turba, mox in Gallum hunc involaverit. Præcipui existerent SALOM. VAN TIL, Theologus Leydenſis, qui edidit *antidotum viperinis morsibus D. J. oppositum.* Lugd. Bat. 1707. 4. JO. BRAUNIUS, Theologus Groninganus, cujus existat *avertissement nécessaire aux Eglises sur les entretiens de Joncourt* Amstel. 1708. 8. JO. D'OUTREIN, Theologus tum Arnheimensis, post Dordracenus, denique Amstelodamentis, qui Belgicâ linguâ edidit *Brief an een vriend nopens het back van Mr. Joncourt, benevens een noodig Voorbericht* Amstel. 1707. Prodiit dein Jacobi Frutierii, Ecclesiastæ Roterodamensis *Danck-adress an de Heeren Professoren van Til en D'Outrein*, cui hic reposuit *Naberiicht op zynen brief aan een Vriend nopens de Zamenbracken van Mr. Joncourt behelsende eenige noodige aanmerkingen op het zoo genaamde Danck-adresse* Amst. 1708. 8. porro *nader verklaring en verdediging van het danck-adress aan die Heeren Prof. van Til en D'Outrein over hunne Schrifften tegens Mr. Joncourt, tegens het Schrifft van D. S.* (Dirk

(Dirk Smouth) door L. V. G. 8. & Brief an L. V. G. auteur van het danck-adress aan de Heeren Professoren van Til en D'Outrein geschreeven door Jacobus Zuernus. tot Middelburg 1703. 8. itemque Het Aa, Bc, Cc, ofte de eerste bezinselen van het geestelick Christendom in het Nabericht van de Heer Professor D'Outrein over Mr. Joncourt en over het Danck-adresse gesocht door N. K. In s' Gravenhage 1703. 8. Neophili Alethæi le chef des moqueurs demasqué, à la Haye 1707. qui liber & Belgicè prodiit, Jock en Ernst of Korte Zamenprack over Mr. Joncourt en sine voor- en Tegenspreckers, Amsterdam 1708. Prodiit & contra Joncourtiū defensio Cocceji Gallica & Belgica, cui ille opposuit Nouveaux Enverieus sur les differentes methodes d'expliquer l'Ecriture & de prêcher de ceux, qu'on appelle COCCÉJENS & VOETIENS dans les Provinces Unies. Amst. 1708. 8. Scriptit & Joncourtiū epistolam Gallicam ad Ecclesias Wallonicas Belgii Hagæ Com. 1703. ubi inter alia retractationem suam exhibet cum sententiâ Synodi Noviomagenensis contra ipsum latâ. Pertinet hinc quoque Lettre à N. N. contenant le plan des défenses contre les assauts, qu'a fait Joncourt en attaquant dans sa Lettre à Mr. d'Outrein les considérations Prophetiques de Pierre Hamor. à la Haye 1708. 8. Consideration op den brief van M. de Joncourt aan de Walsche Kerken van Nederland. 4. Lettre de plainte de M. Joncourt à Mr. d'Outrein 1708. 8. Kortbondig antwoord op het Klag-adress op den Klag-brief van Mr. de Joncourt door Jo. D'Outrein. Dortrecht 1708. 8. porto P. Burmanni Joncourtiæ Turlepin 1708. 8. atque Korte aanmerkingen over verscheide bedendagliche Schrifften &c. &c. Scilicet & libellis satyricis ineptissimisque, ut fieri solet, hæc lis non caruit. Piget sanè, omnia recensere. Vide Bockzael May en Junius 1708. 4. hoofdstuck p. 416. fgg. & Acta erud. Lips. 1708. p. 378. 379. Unum addere debemus, occasione controversiæ hujus Joncourtiæ JAC. RHENFERDIUM edidisse libellum Belgicum Harlingæ 1703. 12. sub titulo: Kort en oprecht verhaal van de eerste oprong der Bræderwiffen door Irenæus Philalethes. Hic in operibus à DAV. MILIO editis, uti & alia RHENFERDII, non exstat.

VIII.

Extremum locum occupet PET. POIRETUS. Novam hic rationem typicam eamque ascetico-typicam cultûs Levitici atque sacrificiorum legalium tradidit atque eandem ad sacrificia interna & spiritualia profusè reulic. Sunt quippe juxta ipsum sacrificia expiatoria, (aliter enim de sacrificiis eucharisticis sentie,) typi internæ illius mortificationis, quâ peccatum in conversione & sanctificatione in nobis destruitur & immolatur, ubi Christus, præstantissimus ille Sacerdos per Spiritum suum pravam in nobis concupiscentiam interficit & immolat, gæbernaculum est anima nostra, in quâ Deus habitat, arca cor nostrum,

strum, ipse Christus est ancipitibus Tabernaculi, tabularum legis, mannae, virga Aaronis, candelabri, panum propositionis, festa Paschatis, Pentecostes, tabernaculorum praefigurare plenam Ecclesiae in postremis temporibus purificationem, & quae ejusmodi sunt, ubi subinde POIRETUS ad RUSBROCHII Commentarium in tabernaculum fœderis provocat. Itane ergo, dices, POIRETUS negat, sacrificia expiationis vetera typos fuisse sacrificii Christi in cruce peracti? Respondeo. Hic ita sentit Vir ingeniosus, ut ajat, illa primario & directe praefigurasse sacrificium internum veteris hominis, sed secundario & indirecte respexisse sacrificium Christi. Cum nempe homines in veteri fœdere mysterium illud sacrificiorum veterum haud penetrarent, saltem haud penetrare vellent, nec exsequerentur, Christus suo exemplo & per suum in cruce sacrificium monstravit, & modo quodam exstantissimo & perfectissimo monstravit, qui mysterium illud in sacrificiis veteribus latitans exsequi, qui voluptates nostras & prava desideria mactare & immolare, qui nosmet ipsos Deo offerre & sacrificare debeamus, quo ipso & Deo Patri satisfecit hominesque peccatores sic expiavit, dum veteribus sacrificiis ita se substituit atque in passione & morte sua sacrificii perfectissimi *exemplum* nobis se stetit, quod & nos imitari debeamus. Haftenus POIRETUS. Et recte quidem ille haftenus ait, iactantia olim spirituales nostri oblationem cupiditatumque pravarum immolationem significasse. Pia hæc cogitatio est & longè præstantissima, ambabus manibus à nobis amplectenda. Nullus tamen typos hic sic latet, sed allegoria saltem tropologica aut ascetica, vel symbolum externum, ex intentione divinâ spirituale quid, quod in nobis fieri debeat, repræsentans. De typo proprie sic dicto & ad sacrificium Christi in cruce peractum immediatè & directe respiciente hic quaestio est, quem prorsus negat POIRETUS, qui & Christum sese pro nobis obtulisse vult, non ut victimam *loco nostro* immolatam, ita, ut iustitia hæc immolatione parta nobis *imputetur*, sed *saltem ut exemplum*, quod nos in sacrificio isto spirituali, quo veterem in nobis hominem immolamus & mactamus, sequi debeamus (a). Ista vero imputationem, istam substitutionem, istam expiationem Christi *vi-*

E

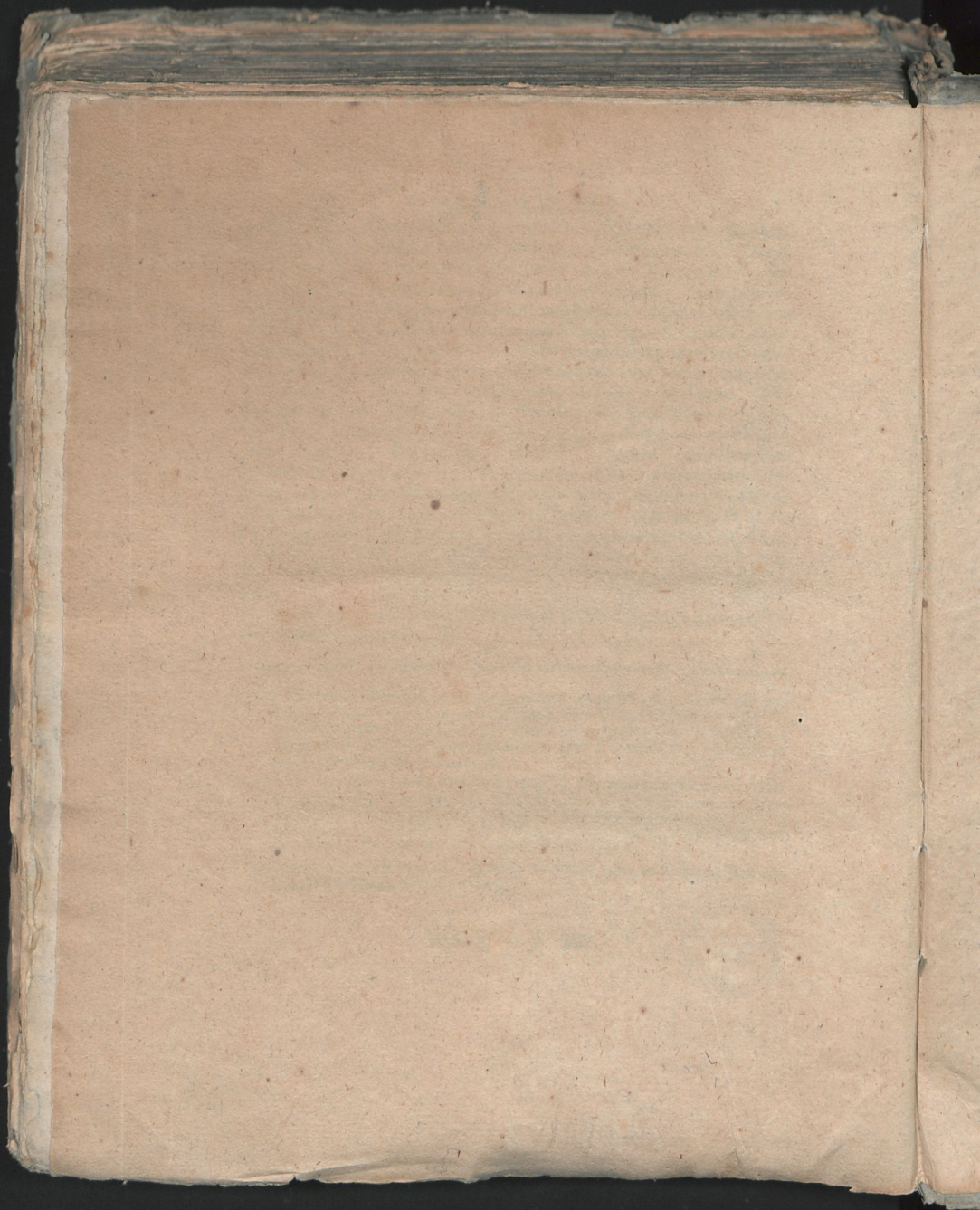
cariam

cariam quòd abhorreret POIRETUS, causa non erat. Coordinata ista sunt, non opposita. Quàm egregium verò, quàm præstans, quàm accuratum hoc fuisset, si utramque sacrificiorum rationem & typicam & symbolico-asceticam junxisset hic Vir acutus, id quod facere utique poterat, nullum prorsus detrimentum necessitati veræ conversionis & sanctificationis, quod nos sanè prorsus nollemus, afferendo. Sed nostram quidem orthodoxiam, quæ ista amicissimo nexu conjungit, haud satis, ita arbitramur, intellexisse, atque abusum saltem egregiæ illius de satisfactione Christi vicariâ & imputatione justitiæ Christi, quæ per fidem fit, doctrinæ, quem & nos eadem ratione cum ipso abominamur, practicum jugulasse idem videtur. Refutavit autem hanc POIRETI sententiam JOACH. LANGIUS, Theologus apud Halenses hodie prorsus insignis (b).

- (a) Vide l'æconomie du retablisement de l'homme avant l'incarnation de Jesus-Christ T. 4. Ch. 10. §. 9. 10. p. 231. sqq. & Ch. 16. §. 12. sqq. Ch. 17. p. 389. sqq.
- (b) in dissertatione Anti-Poiretiana quinta & sexta dodecadis primæ. Nec novum sanè solvunt, quæ in præfatione generali, operibus Poireti posthumis præfixa p. 38. sqq. & in striculis in Langium p. 809. sqq. regeruntur, nisi quod p. 812. dicitur, Poiretum hic *humani quidpiam passum* esse. Nec sanè sufficit ille locus, qui p. 341. 342. ex æconomia Poireti adducitur, cum is in illa substitutionem penalem vicariam novum offereat. quam nos intendimus.

FINIS.

76 4517

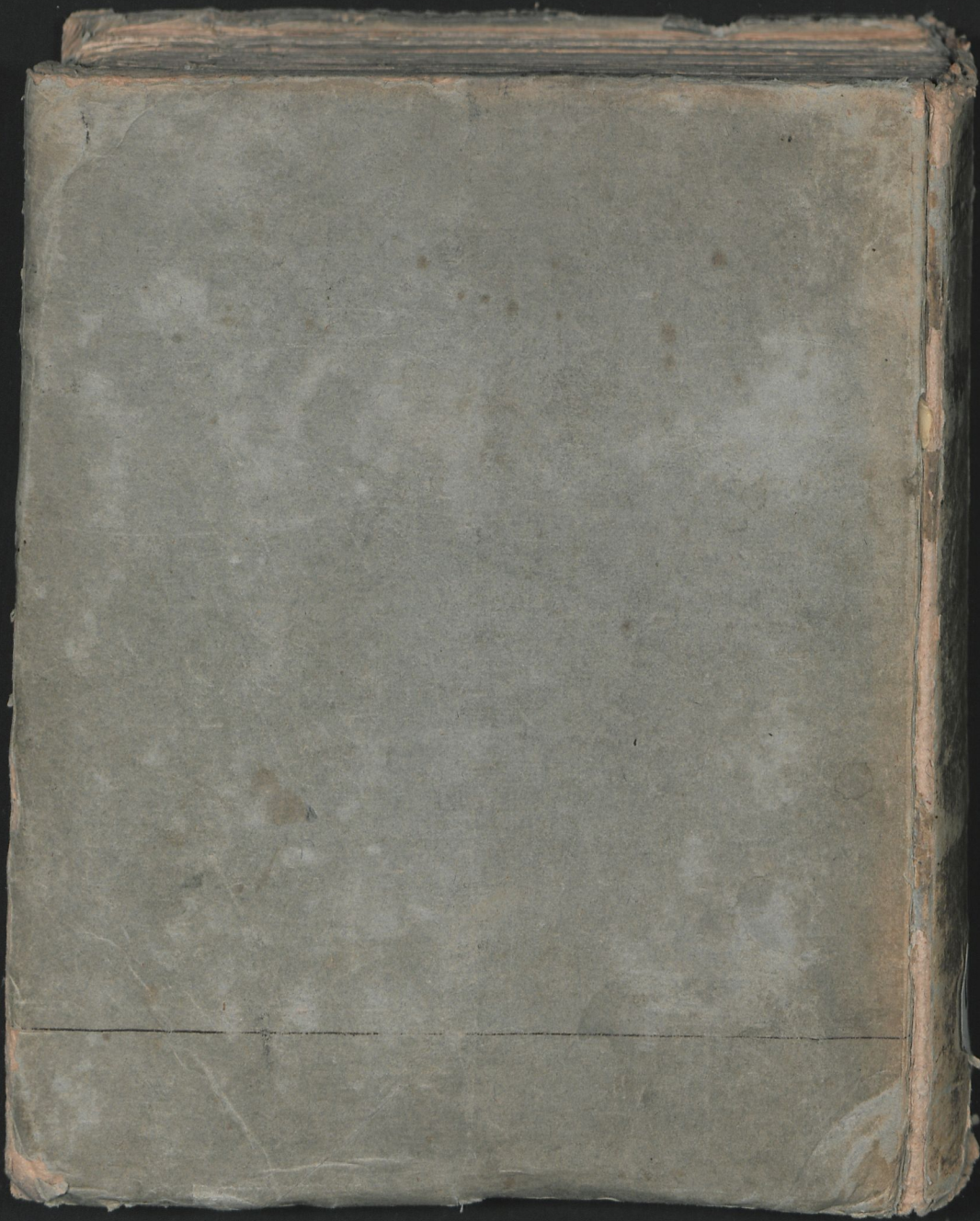
X 2284234

VD 18

ULB Halle
007 533 942

3

COMMENTATIO ACADEMICA
DE
RECTA
THEOLOGICÆ TYPICÆ
CONFORMATIONE.

Hanc
publico colloquio
subjicient

PRÆSIDE

CHRISTOPH. MATTHÆO
PFAFFIO,

S. Theol. Doct. & Profess. Primario,
Univ. Cancellario & Eccl. Præposito

Respondentes

JOANNES JACOBUS ZWISLER, Bezingensis,

&

JOANNES PHILIPPUS GOELZ, Weilheimensis,
Sacrarum Literarum Cultores

mense Augusto, M DCC XXIII.

in aulâ novâ
horis consuetis.

TUBINGÆ

impressit GEORGIUS FRIDERICUS PFELICKIUS.

rx.

nr. 196.

